

vergadering **C282**
zittingsjaar 2020-2021

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening
en Energie

van 18 mei 2021

(Wegens de coronamaatregelen werd deze vergadering via videoconferentie georganiseerd.)

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Steven Coenegrachts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de ambitienota van de nieuwe Vlaamse bouwmeester – 3144 (2020-2021)	
VRAAG OM UITLEG van Koen Van den Heuvel aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de visie op ruimtelijke ordening in de ambitienota 2020-25 van de Vlaamse bouwmeester – 3197 (2020-2021)	
VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de ambitienota van de Vlaamse bouwmeester – 3182 (2020-2021)	3
VRAAG OM UITLEG van Steven Coenegrachts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het belang van de differentiatie van de term 'ruimtebeslag' – 3170 (2020-2021)	14
VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over brandgevaar in natuurgebieden – 3218 (2020-2021)	21
VRAAG OM UITLEG van Tinne Rombouts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het reactief afwegingskader voor watergebruik – 3223 (2020-2021)	
VRAAG OM UITLEG van Gwenny De Vroe aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het reactief afwegingskader voor prioritair watergebruik – 3250 (2020-2021)	
VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de resultaten van de studie naar de waterbalans – 3426 (2020-2021)	27

VRAAG OM UITLEG van Steven Coenegrachts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de ambitienota van de nieuwe Vlaamse bouwmeester – 3144 (2020-2021)

VRAAG OM UITLEG van Koen Van den Heuvel aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de visie op ruimtelijke ordening in de ambitienota 2020-25 van de Vlaamse bouwmeester – 3197 (2020-2021)

VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de ambitienota van de Vlaamse bouwmeester – 3182 (2020-2021)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Coenegrachts heeft het woord.

Steven Coenegrachts (Open Vld): Voorzitter, minister, collega's, in de zomer van vorig jaar werd door de Vlaamse Regering een nieuwe bouwmeester aangesteld, met een mandaat van vijf jaar. Het was leuk om te zien dat hij eerst studiewerk heeft verricht alvorens in de media zijn plannen te lanceren.

Het is de taak van de bouwmeester om het beleid van de Vlaamse Regering te adviseren en mee te ondersteunen. In zijn ambitienota legt de bouwmeester alvast heel wat verschillende accenten, met als rode draad een toekomstbestendig woonmodel, met aandacht voor mobiliteit, milieu en klimaat, compacter wonen en het gebruik van één gebouw of ruimte voor meerdere functies. Dat laatste past helemaal in de verdichtingsstrategie die ook centraal staat binnen de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). De bouwmeester meent dat gebouwen nog al te vaak worden ontworpen met één functie of doel voor ogen. Als die functie verandert, heb je een probleem, zo redeneert de bouwmeester terecht. We moeten daarom proberen om gebouwen te maken die een heldere, open structuur hebben en die we op termijn voor verschillende dingen kunnen gebruiken. Hij geeft hierbij het voorbeeld van een gemeente die een nieuwe bibliotheek wil bouwen. Dit gebouw moet volgens hem ook interessant zijn voor mensen die nooit een boek lezen – al zou ik iedereen aanraden wel af en toe een boek te lezen. Daarom stelt hij voor om het gebouw zodanig te bouwen dat het ook voor andere dingen kan dienen, na de uren van de bibliotheek, en dat het op termijn, over tien tot twintig jaar ook een andere functie kan hebben.

Minister, hoe analyseert u de ambitienota van de nieuwe Vlaamse bouwmeester? Hoe zal de ambitienota concreet vertaling vinden in het ruimtelijk beleid?

Hoe zijn de overlegmomenten tussen het nieuwe team van de bouwmeester en het Departement Omgeving georganiseerd?

Op welke manier kan de bouwmeester een bijdrage leveren tot de opmaak van de beleidskaders van het BRV?

Hoe zorgt u er vanuit het Vlaams Gewest voor om de publieke ruimte zo klimaatbestendig mogelijk in te richten? Welke good practices worden vandaag al meegegeven aan de overige niveaus?

De voorzitter: De heer Van den Heuvel heeft het woord.

Koen Van den Heuvel (CD&V): Voorzitter, minister, collega's, ik wil me heel graag aansluiten bij de vraag van de twee collega's. We hebben in Vlaanderen een nieuwe bouwmeester, Erik Wieërs, in opvolging van Leo Van Broeck. Hij heeft enkele maanden de tijd genomen om toch wel een uitgebreide ambitienota op te stellen waar een aantal goed onderbouwde ideeën in zijn opgenomen, met heel wat aandacht voor het ruimtelijkeordeningsbeleid in Vlaanderen.

Ik ga er ook van uit dat deze ambitienota een inspiratiebron kan zijn voor de beleidsmakers in onze regio. De focus in de nota ligt op collectieve ruimte, gedeeld ruimtegebruik, flexibele gebouwen, sociaal, duurzaam en klimaatbestendig wonen en bouwen. Dat zijn een aantal uitgangspunten die aansluiten bij de basisprincipes in het witboek en de strategische visie voor het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

In de ambitienota staan ook een aantal elementen die in Vlaanderen wellicht tot wat meer discussie zullen leiden. Ik citeer een paragraaf over de vrijstaande woning: "Anderzijds stoot het woonmodel van het eigen vrijstaande huis op de eigen kavel, waarmee de middenklasse al decennialang, met ondersteuning van de overheid, succesvol in zijn eigen woonbehoefte heeft kunnen voorzien, op zijn ruimtelijke en ecologische grenzen."

Er is ook een hoofdstuk over 'dorpelijkheid'. Daarin is, denk ik, nagedacht over hoe we toch perspectief kunnen geven om op een genuanceerde manier naar een versterking van de dorpskernen in Vlaanderen te kijken en over hoe we niet alleen stadskernen, maar ook dorpskernen kunnen ontwikkelen met ruime kansen voor duurzame groei, op een kwalitatieve manier en met gevoel voor het bewaren van de landelijke context.

Minister, hoe staat u tegenover deze ambitienota?

In welke mate zult u zich door deze ambitienota laten inspireren bij het uitwerken van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen en de bijbehorende beleidskaders die we toch in de toekomst mogen verwachten?

Hoe staat u tegenover de suggestie dat vrijstaande woningen op een eigen kavel, net als afgelegen wonen, met financiële repercussies dient te worden ontmoedigd?

Hoe voorziet u in de beleidskaders plaats voor duurzame groeikansen in landelijke dorpskernen?

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): We hebben een nieuwe Vlaamse bouwmeester, Erik Wieërs, die zijn ambitienota voor de huidige vijf jaar heeft gepresenteerd. Hij volgde Leo Van Broeck, ons nog wel bekend, op als nieuwe Vlaamse bouwmeester. Zoals u zich herinnert, was die niet geheel onbesproken door zijn uitspraken. Er kwam toen heel wat kritiek op, ook vanuit de middens van de N-VA. Ik stel nu vast dat deze Erik Wieërs eigenlijk oude wijn in nieuwe zakken is. Hij verkondigt namelijk in grote lijnen dezelfde ideeën als de heer Leo Van Broeck.

Zijn kernvisie is een paradigmashift waarbij het landschap niet langer wordt benaderd vanuit de bebouwde ruimte, maar vanuit de open ruimte. Goed, daar valt allicht wel iets voor te zeggen, maar dan komen er toch een aantal dingen die wat ons betreft niet alleen veel te ver gaan, maar ook totale waanzin kunnen worden genoemd.

Zo heeft de heer Wieërs een probleem met geparkeerde wagens in de stad. Hij zegt daarover: "Wie in de stad zijn wagen langs de stoep parkeert, privatiseert eigenlijk voor een bepaalde periode een publiek domein. Misschien moeten we die ruimte aan de stadsbewoners laten." Aldus de heer Wieërs, die meer toekomst ziet

in delen en collectivisme. Dat is de rode draad doorheen zijn betoog. Dat geldt niet alleen voor ruimtes en woningen, maar ook voor auto's met autodelen. Ik vraag me af wat daar de bedoeling van is. Mogen mensen nog een stad bezoeken met hun wagen? Blijkbaar niet, of althans niet met hun eigen wagen.

Ook private woningen moeten volgens Wieërs collectiever. Hij pleit ervoor om het "individuele woonideaal" op te geven, want dat zou veel kansen bieden om "betaalbaarder en socialer te wonen".

In een van de radicaalste uitspraken die de Vlaamse bouwmeester liet optekenen, verwijst hij naar de bewoners van Lier. We hebben het daar de vorige keer over gehad. Zij kregen onlangs het bericht dat ze hun voortuintjes moeten ontharden.

Over die mensen zegt de Vlaamse bouwmeester, de heer Wieërs: "De bewoners gaan ervan uit dat ze recht hebben op een eigen woning. Met hun auto voor hun deur." Laat die zin even tot u doordringen. "De bewoners gaan ervan uit dat ze recht hebben op een eigen woning. Met een auto voor hun deur." Alsof dat iets raars is, alsof dat iets vreemds is, alsof dat iets is wat wij moeten veranderen en bestrijden, alsof dat iets is wat niet goed is. Tegelijk blijkt dat de jongere generatie op exact die manier denkt. Dat noemt men dan 'klassiek' of 'conversatief', dat ze gewoon een eigen woning, met een eigen wagen en hun eigen tuin willen – en geef ze eens ongelijk. Het zijn niet de 'passwords' die de heer Wieërs gebruikt, zoals collectivisering, cohousing en 'tiny houses', maar het traditionele huisje-tuintje-boompje die hoog op de lijst staan, ook van de jongere generatie..

Minister, wat is uw reactie op de ambitienota en de daaropvolgende uitspraken van de Vlaamse bouwmeester? In welke mate komt zijn visie overeen met die van u?

Kunt u – alstublieft – bevestigen dat de Vlaamse Regering nooit zal opleggen dat mensen collectief moeten gaan wonen, faciliteiten of vervoersmiddelen moeten delen of vrijstaande woningen zullen worden verboden of zwaar ontmoedigd met eventueel financiële prikkels? Met andere woorden: zal er niet worden getornd aan het individuele woonideaal?

In welke mate acht u het wenselijk de ideeën uit de ambitienota in beleid om te zetten? Welke initiatieven zult u nemen?

Hebt u reeds initiatieven genomen die u in overeenstemming ziet met de ambitienota? Zo ja, welke?

Hebt u, naar aanleiding van de presentatie van de ambitienota, een overleg gepland met de bouwmeester? Zo ja, wanneer zal dat plaatsvinden? Zo niet, waarom niet en waarom vindt u dit niet noodzakelijk?

Hoe staat u tegenover de 'klassieke' woondroom van talloze Vlamingen en, volgens onderzoek, ook van de jongere generatie? Ziet u dit als een probleem of zult u die woondroom – en dat zou ik wensen – zoveel mogelijk faciliteren?

Wordt de Vlaamse bouwmeester direct of indirect betaald met belastinggeld? Zo ja, over welke gelden en over hoeveel euro in totaal gaat het precies?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Collega's, ik wil vooraf zeggen dat de Vlaamse bouwmeester niet onder mij ressorteert, maar wel onder de minister-president. Voor de vragen over de werkmiddelen en dergelijke moet u zich wenden tot de minister-president.

Elke Vlaamse bouwmeester krijgt bij zijn aanstelling de kans eigen accenten te leggen. De nieuwe bouwmeester legt accenten op architectuurkwaliteit, duurzamer

leefmilieu, collectiever wonen, meer delen van ruimte en meervoudig ruimtegebruik.

Het BRV wil de krijtlijnen leveren voor het ruimtelijk beleid in Vlaanderen, met onder meer een klemtoon op vrijwaring van de open ruimte, gericht verhogen van het ruimtelijk rendement, versterken van de groen-blauwe dooradering en stimuleren van leefkwaliteit. Ik wil daarbij ook inzetten op een gedifferentieerd woonaanbod met alle vormen van woningen en appartementen, met aandacht voor kwaliteit en openbaar groen. Collega Van Rooy, mensen die 'huisje-tuintje-boompje' willen, kunnen dat. Het is niet de bedoeling dat iedereen in woontorens gaat wonen. We willen dus inzetten op een gedifferentieerd aanbod. Het is dus geen zwart-witverhaal, maar er is meer dan ooit nood aan differentiatie, met aandacht voor kwaliteit en openbaar groen. Dat laatste is van groot belang, zeker in een stedelijke context.

De woonwensen van de mensen zijn ook heel verschillend naargelang de leeftijd en de gezinssituatie. Dat is ook de reden waarom er een gedifferentieerd aanbod moet zijn. Het is geen zwart-witverhaal, maar meer dan ooit is er nood aan differentiatie in woonvormen en woonomgevingen. Dat kan een huisje met een tuintje zijn of het kan een cohousingproject zijn. Mijnheer Van Rooy, u vindt het misschien raar maar er zijn mensen die dat willen. 'Why not?' Er zijn mensen die 'tiny houses' willen. Er komt hierover binnenkort een ontwerp van decreet naar het parlement. Mensen die wat ouder zijn, willen bijvoorbeeld een 'tiny house' in de tuin van de kinderen zetten. Ik vind dat dit allemaal moet kunnen. Ik krijg daar heel veel mails over. Door corona zijn er heel wat mensen die liever niet naar een woonzorgcentrum willen, maar willen wonen in een 'tiny house' in de tuin van de kinderen. Waarom niet? Ik vind dat we dit allemaal mogelijk moeten maken. Iedere dag krijg ik mails met de vraag wanneer het decreet over zorgwonen er zal zijn. Diversiteit in woonvormen en woonomgevingen is dus van groot belang, en het beleid zal daar ook op inzetten.

Niet elke Vlaming is hetzelfde, collega Van Rooy – misschien wel in uw gedachten en in uw dromen, maar het is niet zo. Iedereen heeft een andere woonsituatie en een ander type woning nodig, naargelang men jong is, kinderen heeft of wat ouder is. Het beleid moet dan ook voorzien in die diversiteit in woonvormen. Zoals ik al heb gezegd, ga ik niet iedereen in woontorens steken. Dat is niet de bedoeling, maar ik denk dat u dat ook wel weet.

Collega Van den Heuvel heeft ook verwezen naar verdichting op goede locaties, ook in kernen in landelijk gebied. Het staat ook in het regeerakkoord, en ook dat moet mogelijk zijn. Soms zie ik op het terrein wel projecten waar ik van schrik. Verdichting betekent niet alle mensen bij elkaar pletten in grote appartementsblokken, zonder open ruimte te voorzien. Als lokale besturen verdichten, dan is dat prima, maar ze moeten wel altijd ruimte voorzien voor een park, zodat mensen kunnen genieten van de open ruimte. Ik merk wel de druk van ontwikkelaars om zelfs het laatste stukje aan te snijden, en dat vind ik geen goed idee. Het is ook niet wat ik onder 'verdichting' versta.

Bestaande woningen op een groot perceel kunnen worden gesplitst of vervangen door twee of drie kleinere woningen. Tijdens de vorige legislatuur werd de regelgeving hiervoor al aangepast, maar ook hier moet er wel voldoende aandacht zijn. Ik merk, zelfs in mijn eigen straat, dat men één woning gaat vervangen door vijf appartementen. Dat is natuurlijk weer een heel ander verhaal. Het volume van verharding neemt hierdoor enorm toe. Als we een draagvlak voor de bouwshift willen creëren, moet het ook samengaan met een mindshift. Als men een woning willen opsplitsen in twee of drie kleinere eenheden, moet men niet kiezen voor wat de ontwikkelaar er wil uit halen. Dat merk ik ook de laatste tijd, en dat vind ik niet goed.

Er komen dan natuurlijk bezwaren uit de buurt van mensen die hun wijk en hun buurt niet meer herkennen. Lokale besturen moeten hierover heel goed nadenken als men het draagvlak bij de bevolking voor verdichting wil hebben. Het moet dus met gezond verstand gebeuren en men moet niet het allerlaatste stukje ook volbouwen.

Collega Coenegrachts, ik ben het ermee eens dat het ruimtelijk rendement hoger moet. Er moet ook meervoudig ruimtegebruik zijn, in tijd en in ruimte. Er zijn de voorbeelden van bibliotheken die meer moeten zijn dan een stille leeszaal, maar ook ruimte bieden voor cultuur of vorming, met eventueel een bib-café of ontmoetingsplaats. Ook andere gebouwen en onze ruimte moeten multifunctioneel worden. Ook dat staat ook in de strategische visie van het BRV.

Overheden en planners moeten dit opnemen. Stedenbouwkundige voorschriften zijn nog steeds te monofunctioneel, ook bij nieuwe RUP's. Ruimtelijk beleid is niet tweedimensionaal. Gebouwen en ruimte worden te veel monofunctioneel ontworpen en gebruikt voor slechts enkele uren op een dag. Ook dat zal moeten wijzigen. We hebben het al gehad over schoolgebouwen die ook voor buitenschoolse activiteiten kunnen worden gebruikt. Daar is nog een enorm potentieel voor verdichting zonder bijkomend ruimtebeslag en zonder extra beton. De gebouwen en ruimte moeten ook zo worden ontworpen. Dat is een belangrijke opdracht voor de architecten.

Er moet ook meer groen, meer publieke ruimte en meer ruimte voor water worden voorzien in onze bebouwde omgevingen. Dat wordt soms vergeten. Ik heb vanmorgen nog een project in Zonhoven bezocht. Er staan heel veel appartementen, maar men heeft het kleine stukje overgebleven groen heel slim, samen met het Regionaal Landschap en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), ingericht als nattenatuurproject. We moeten ook opnieuw ruimte maken voor water, ook in kernen van gemeenten of steden. Er zijn dus lokale besturen die het wel op een goede manier doen en aandacht hebben voor het publieke domein en groen.

Ik steun ook het voorstel van decreet van de meerderheidsfracties om de subsidie-regeling inzake leegstaande bedrijfsruimten te wijzigen en meer te koppelen met de ruimtelijke doelstellingen op het vlak van ontharding, ruimtelijke kwaliteit, verdichting en verweving van functies. Ik vind het een heel goed voorstel.

En ik heb ook mijn schouders gezet onder het initiatief van Leefbuurten. Gemeenten kunnen een project indienen voor de herinrichting van hun publieke ruimte, gericht op vergroening, en het gezonder, fietsvriendelijker en aangenamer maken van buurten en wijken.

Ik kan hier niet alle initiatieven opnemen, maar verwijs ook nog naar de Blue Deal. Er zijn heel wat aanvragen voor projecten voor groen-blauwe netwerken. Er zijn heel wat partners op het terrein die ondersteuning vragen voor het inrichten van een klimaatbestendige publieke ruimte.

Zoals gezegd, ressorteert de Vlaamse bouwmeester onder de minister-president. Het team van de Vlaamse bouwmeester en mijn administratie komen vaak samen, op basis van agendapunten die ze aanbrengen, elk vanuit de eigen rol en opdrachten. Er is ook overleg tussen de leidend ambtenaar van het departement en de Vlaamse bouwmeester. Vanuit deze gesprekken ontstaan soms programmatische samenwerkingen, zoals oproepen voor pilootprojecten die we vanuit Omgeving ondersteunen.

Ik verwijs ook naar Labo Ruimte als een open samenwerkingsverband tussen het Team Vlaams Bouwmeester en het Departement Omgeving.

Ik wil besluiten met aan te geven dat ik al een tijd geleden gevraagd heb naar een overleg met de bouwmeester, zelfs voordat de ambitienota bekend was. Dat overleg zal plaatsvinden in juni, en ik zal jullie bezorgdheden in het gesprek meenemen.

De voorzitter: De heer Coenegrachts heeft het woord.

Steven Coenegrachts (Open Vld): Ik denk inderdaad dat we een beetje moeten afstappen van het idee dat, als we over gedeeld ruimtegebruik, multifunctioneel ruimtegebruik of verdichting praten, dat ons terug katapulteert naar de jaren 60 en dat we doorheen Vlaanderen flowerpowercommunes zullen oprichten. Ik denk dat we op dat vlak vooral nood hebben aan goede voorbeelden, aan goede architecturale projecten, die, zoals u zegt, niet gewoon de laatste centimeter van een perceel betonneren, maar ook ruimte bieden voor private buitenruimtes. Ik denk dat iedereen in de lockdown wel beseft heeft hoe belangrijk het is om een eigen ruimte in de buitenlucht te hebben, maar dat we daar verstandig mee moeten omgaan.

De deeleconomie is nu eenmaal een realiteit. We hoeven die niet op te leggen, ik zou ook niet willen dat we die als overheid moeten opleggen, maar daar is gewoon een markt voor. De markt vult die leegte in. Voor mensen die dat interessant, leuk en werkbaar achten, vind ik dat dat er absoluut moet zijn, zeker als ondernemers daar ook nog eens een rendabel model aan kunnen koppelen. Vanuit de overheid is het onze taak om ervoor te zorgen dat kelders niet overstromen en het water dus op de juiste plaatsen weg kan, en meer van dat soort ambities.

Om die buitenruimte, die open ruimte te beschermen moeten we natuurlijk minder nieuwe ruimte innemen. Dat is onze gezamenlijke ambitie. Artikels in de pers hebben dit weekend nog aangetoond dat dat ook wel wat druk zal leggen op de grondprijzen, op de prijs van betaalbaar wonen. Die verdichting wordt een realiteit, we zullen niet anders kunnen als we nog betaalbare woonunits willen voorzien. Dan wordt het de uitdaging om ook aan de lokale besturen de juiste instrumenten te geven, minister, en om niet zomaar op elk projectvoorstel van de ontwikkelaars, waar u het nu net over had, in te gaan. Daarvoor hebben ze die beleidskaders nodig.

Ik had gevraagd of de bouwmeester in het uitwerken van die beleidskaders nog een rol speelt of betrokken is. Ik denk niet dat u op die vraag bent ingegaan. Kunt u dat nog verder verduidelijken?

De voorzitter: De heer Van den Heuvel heeft het woord.

Koen Van den Heuvel (CD&V): Dank u wel, minister, voor uw antwoord. De vrijwaring van de open ruimte, het optimaliseren van het ruimtelijk rendement, het stimuleren van een groen-blauwe dooradering en flexibel wonen zijn allemaal mooie principes, waar, denk ik, kamerbreed iedereen achter kan staan. Het is natuurlijk van belang – en daar begint dan wel de discussie – hoe we dat in concreet beleid vertalen. Dat is nu de uitdaging in het BRV, dat de volgende maanden zal worden gemaakt. Dan heb je deze ambitienota. Ik ben tevreden dat u zegt dat u voor een diversiteit aan wonen bent. Iedere Vlaming heeft zijn woonwens, en die is gelukkig gediversifieerd.

Ik heb spijtig genoeg geen antwoord gekregen op mijn vraag over de dorpskernen. U hebt een aantal punten aangehaald over hoe dorpskernen op een duurzame manier kunnen worden versterkt. U hebt een aantal principes naar voren geschoven, waarmee ik akkoord kan gaan. Het moet op de juiste plaats gebeuren. Dat gebeurt wellicht beter bij knooppunten, waarbij men ook rekening houdt met de verkeersmodi – geen enkel probleem. Het moet op een slimme manier gebeuren. Men moet het natuurlijk niet volbouwen, maar men moet ook voldoende

plaats voorzien voor buurtgroen en die groen-blaauwe dooradering. Ik denk dat we die dorpskernontwikkeling inderdaad op een slimme, duurzame manier moeten realiseren.

Je hebt dan ook nog wel de uitdaging van het versnipperd landschap in het buitengebied en die vrijstaande woningen. De bouwmeester heeft daarover in zijn ambitienota gezegd dat we daar in het beleid niet alleen de wortel, maar ook de stok moeten hanteren. Hoe staat u als minister van Omgeving tegenover dat principe? In welke mate overweegt u financiële bestraffingen van vrijstaande woningen en versnipperd bouwen in het buitengebied? Is dat een piste die u wilt bewandelen of zegt u nu al heel duidelijk dat dat voor u een brug te ver is?

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Dank u, voorzitter. Ook dank voor het slot van de heer Van den Heuvel, die terecht concreet wordt. Dat werd de minister helaas nooit. Ik heb geen antwoord, of toch geen duidelijk antwoord, gekregen op mijn vraag over in welke mate de visie van de minister overeenkomt met die van de bouwmeester. Ik wil toch nog eens wijzen op de op zijn minst bijzonder vreemde uitspraken die de bouwmeester heeft gedaan in de pers. Private woningen moeten volgens zijn ambitienota collectiever worden. Minister Demir, het gaat hier niet over de vrijheid van mensen om in 'tiny houses' te gaan wonen of aan cohousing te doen. Dat gebeurt trouwens al, dus ik zou niet weten wat daar het probleem mee is. Niemand hier heeft een probleem met mensen die ervoor kiezen om op een bepaalde manier te gaan wonen. Waar wij wel, of ik althans, een probleem mee hebben, is een bouwmeester die laat uitschijnen dat mensen hun individuele woonideaal – dat heeft hij letterlijk gezegd – moeten opgeven, want dat is, zegt hij, nodig om betaalbaarder en socialer te gaan wonen. Het gaat hier niet over een gedifferentieerd aanbod zoals u dat natuurlijk mooi probeert in te pakken. Het gaat hier over een verandering van het woonaanbod, waarbij er minder individueel zal kunnen worden gewoond en meer collectief. Dat is wat die bouwmeester letterlijk zegt: er moet in de toekomst meer collectief worden gewoond met het delen van de wasplaats, het delen van de keuken, het delen van de tuin en van de auto. Het collectiviseren van steeds meer ruimtes in de woning: dat is de visie van deze Vlaamse bouwmeester. Ik ben daartegen. Ik vind niet dat er steeds collectiever moet worden gewoond. Ik vraag aan u zeer duidelijk of u daar samen met mij tegen bent. Of komt uw visie overeen met die van de bouwmeester?

Minister, ik denk heus niet dat alle Vlamingen hetzelfde over wonen denken, absoluut niet, maar een recent onderzoek – en ik heb het geciteerd – laat wel zien dat ook de jonge generatie doorgaans de visie heeft dat zij gewoon 'huisje-tuintje-boompje' wil. Dat is uiteraard niet iedereen, maar de meerderheid wil dat wel. Mijn vraag, waar u niet duidelijk op hebt geantwoord, was dus: zult u die woondroom, die de meeste Vlamingen, ook de nieuwe, jonge generatie, koesteren, verdedigen? Zult u die faciliteren of zult u – de heer Van den Heuvel heeft dat terecht gevraagd – naar een beleid gaan waarbij het toch wordt ontmoedigd, het eventueel financieel wordt gepenaliseerd wanneer mensen ervoor kiezen om niet collectief te gaan wonen, maar er echt voor kiezen om hun eigen woning, eigen keuken, eigen tuin, eigen wagen te hebben? Ik zou daar graag een heel duidelijk antwoord op hebben, want ik denk dat dat de essentie is van dit debat. Zullen we steeds kleiner wonen, zullen we steeds collectiever wonen of zullen we dat niet doen? Wat mij betreft, is het antwoord dat we dat niet zullen doen.

De voorzitter: De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (Vooruit): Het is een cyclus die even voorspelbaar is als de cyclus van de natuur en de seizoenen: er komt een nieuwe bouwmeester die uitlegt wat de realiteit is en vervolgens zijn er een aantal politici die die realiteit niet

wensen te zien. In de geesten van sommige politici leven we nog altijd in een soort wonderland, waar de grond onbeperkt beschikbaar is, waar we die naar hartenlust kunnen verkavelen en waar bijgevolg iedereen zich dan een woning kan permitteren.

In het reële land, zoals de bouwmeester dat beschrijft, ook al is het op een wat kleurrijke manier, is dat soort alleenstaande, vrijstaande woningen ergens in het groen voor de grote meerderheid van de jonge gezinnen eigenlijk niet meer betaalbaar. De meeste van die gezinnen zitten bovendien niet meer in een situatie waarbij ze de volgende vijftig jaar zullen samenblijven en samen vier kinderen zullen maken en opvoeden, maar ze zitten in zeer wisselende samenstellingen, ze werken op wisselende plaatsen, hun carrière verloopt heel anders dan in het verleden. Dus ja, ook het wonen zal zich daar een beetje moeten aan aanpassen en zal dus moeten openstaan voor nieuwe formules. Het beleid zal die mogelijk moeten maken.

Ik denk dat de periode al lang voorbij is waarin de politiek rond wonen beperkt is tot het uitdelen van een paar lappen grond, waarna mensen er vervolgens maar hun plan mee moeten trekken of er hun goesting mee kunnen doen. Sommigen willen dat nog altijd niet zien, maar ik hoop dat deze regering wil nadenken over wat meer creativiteit om aan de echte noden tegemoet te komen. In de eerste plaats aan die van jonge gezinnen die het zich niet meer kunnen permitteren om te wonen zoals in het verleden en voor wie we dat ook niet meer mogelijk kunnen maken, want die gigantische hectaren grond zijn gewoon niet meer beschikbaar. Bovendien wordt die kost ook doorgerekend aan al de anderen, want, mijnheer Van den Heuvel, de rioleringskosten en bestratingskosten voor die alleenstaande woningen die we nog ergens in veld zouden moeten bouwen, worden mee betaald – dat is dus wel collectief en daar schijnt niemand een probleem mee te hebben –, door de hele bevolking, inbegrepen al die gezinnen die zich zelfs geen klein appartement kunnen permitteren. Ik denk dat die vraag moet worden gesteld, en ik vind het ook logisch dat die vraag door een bouwmeester wordt gesteld. Ik mag hopen dat de Vlaamse Regering daarnaar luistert en dat ze kwalitatief en goed wonen op een moderne manier voor iedereen toegankelijk maakt en niet alleen voor de happy few die zich een mooi huis in het groen kunnen permitteren en de kosten doorschuiven naar de rest van de bevolking. Ik roep de Vlaamse Regering echt op om daar grondig over na te denken.

Tot slot wil ik er nog heel kort op wijzen, minister, dat als er in uw straat of elders in afwijking van vroegere verkavelingsvoorschriften individuele woningen worden afgebroken en omgevormd tot vijf, zes appartementen, dat dan onder andere is omdat deze meerderheid en uw regering het schrappen van die verkavelingsvoorwaarden mee mogelijk hebben gemaakt en daarvoor ruimte hebben gemaakt. Ik heb u daarvoor al verwittigd, denk ik, maar ik wil het verslag nog wel eens opzoeken.

De voorzitter: Mevrouw De Coninck heeft het woord.

Inez De Coninck (N-VA): Ik begrijp dit debat of de vraagstelling eerlijk gezegd niet zo goed. De bouwmeester doet een uitspraak en de minister van Omgeving moet hier verantwoording afleggen over die uitspraak en die al of niet verdedigen of afkeuren. Het lijkt mij toch dat de leden in deze commissie de bouwmeester een beetje te veel macht toedichten. Hij maakt de decreten niet. Hij heeft inderdaad wel een zeker autonomie, maar hij ressorteert onder de minister-president, zoals minister Demir zei. Zijn opdracht is toch enigszins anders, collega's. Zijn opdracht gaat over het bevorderen van de kwaliteit van concrete bouwprojecten van publieke bouwheren, en dan vooral van de architecturale kwaliteit. Daarnaast heeft hij ook nog de opdracht om aan visievorming te doen, onder andere wat het bouwen in een hedendaagse samenleving betreft. Die beide taken versterken

elkaar uiteraard. Deze vragen zouden in het tweede deel van zijn opdracht kunnen kaderen, namelijk die visievorming. Dan nog lijkt het me een eerder logische vraag of u, minister, vindt of die bouwmeester zich aan zijn opdrachten en kerntaken heeft gehouden, zoals vastgelegd door de Vlaamse Regering. Die vraag moeten we ook misschien eerder aan de minister-president stellen, aan wie die bouwmeester rapporteert.

Wat de loonschalen en dergelijke betreft: die vergoedingen staan in het document dat publiek beschikbaar is. Hij wordt betaald volgens de loonschaal van de Vlaamse overheid, hij heeft een contractuele functie enzovoort.

Als het hier de bedoeling is om een debat over kernversterking of woonvormen te voeren, dan is dat ook goed, maar het lijkt me dan wat raar om die macht aan de bouwmeester toe te dichten. Alsof het de dag erna verboden zal zijn als hij zegt dat het niet kan dat iemand zijn wagen op het openbaar domein parkeert. Ik denk dat het zo toch nog altijd niet werkt.

Zoals de minister zegt, is dit zijn visie. Hij moet een beetje een visie ontwikkelen over hedendaagse samenlevingsvormen. Het is ook misschien zijn rol om die zaken wat op scherp te stellen. Dat doet hij in zijn communicatie, en dat hebben we bij de vorige bouwmeesters ook gezien. Zij stellen de zaken altijd heel scherp, maar dat is daarom nog geen beleid. Het is een visie van de bouwmeester op zich.

Minister, ik heb nog een bijkomende vraag voor u. In het verleden zijn er al vragen gesteld over het instrument van de Bouwmeester Scan, die door de vorige bouwmeester was gelanceerd en door uw departement mee wordt opgevolgd. Bent u bereid om, wanneer uw team en het team van de Vlaamse bouwmeester samenkomen, na te gaan of het instrument van de Bouwmeester Scan wordt opgevolgd? Ik denk dat het een interessant instrument was. De laatste update op de site van de bouwmeester dateert van 2019. Misschien is het interessant dat uw diensten dit oppakken wanneer ze in overleg gaan met het team van de Vlaamse bouwmeester.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Collega's, ik dank u voor de vraag. Minister, ik dank u voor uw antwoord.

Elk debat dat gaat over het stimuleren tot zuinig ruimtegebruik en kwaliteitsvol wonen, kan interessant zijn. Het is de rol van de Vlaamse bouwmeester om iedereen aan te zetten om hierover na te denken. In die zin heb ik totaal geen probleem met de visie die hij heeft gelanceerd.

Ik onthoud twee grote lijnen: hij roept op om na te denken over meervoudig ruimtegebruik als concept en hij roept ook op om de publieke ruimte klimaatbestendig in te richten. Ik wil op dit laatste even doorgaan in relatie tot water, misschien geïnspireerd door mijn ervaring uit het verleden. Ik heb heel vaak discussies meegemaakt met rioolbeheerders over afvoer van water in woonprojecten en bouwprojecten. Men legde heel diepe grachten aan op het openbaar domein om snel en op zo weinig mogelijk plaats water af te voeren. Ik merk dat dat vandaag nog altijd gebeurt. Heel wat projecten van Aquafin maken oeverversteving langs grachten, wat eigenlijk leidt tot gevaarlijke situaties. Kinderen kunnen erin vallen. Het leidt tot snelle afvoer van water en biedt geen kwalitatieve invulling van het openbaar domein.

Minister, het is een problematiek waar lokale besturen en mensen die moeten nadenken over de inrichting van het openbaar domein, heel hard over moeten nadenken en hun hoofd over moeten breken. Bent u van plan om ook aan die rioolbeheerders richtlijnen te geven om ervoor te zorgen dat ook zij meewerken

aan dat klimaatbestendig openbaar domein en dat water ruimte krijgt, ook in die verkavelingen, zodat er een combinatie kan worden gemaakt van een goede mogelijkheid om water te laten indringen en een kwaliteitsvolle groene openbare ruimte? Ik denk dat er nog heel wat stappen te zetten zijn om die combinatie te maken. We zien nog altijd dat die openbare ruimte monofunctioneel wordt ingericht. Er zijn heel veel meer kansen. Het gaat vaak over tradities en inzichten waarbij mensen te weinig creatief kunnen nadenken en misschien ook te weinig mogelijkheden hebben, omdat er te weinig ruimte is.

Minister, zult u ook aan de rioolbeheerders richtlijnen geven om mee na te denken over het kwaliteitsvol inrichten van het openbaar domein en het klimaatbestendig inrichten van het openbaar domein? Er liggen nog heel wat kansen voor het grijpen.

Gweny De Vroe (Open Vld): Minister, als parlamentslid heb ik in 2014 het initiatief genomen voor het faciliteren van cohousing en het flexibel gebruik van het woningpatrimonium. Ik moet eerlijk zeggen dat ik tevreden ben met het antwoord dat u daarnet hebt gegeven over 'tiny houses' en andere alternatieve woonvormen. Ik kijk uit naar de verdere uitrol van de resolutie.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega's, ik dank u voor de vele vragen en suggesties.

Collega Schauvliege, ik ga dit bespreken. Ik vind dat u terecht dit punt aanhaalt. Ik zal bespreken met de rioolbeheerders hoe we dit vorm kunnen geven. Iedereen die met infrastructuur bezig is, moet aandacht hebben voor water, infiltratie, inrichting. Ik zal het zeker met hen bespreken.

Collega Coenegrachts, ik heb misschien niet op uw vraag geantwoord. Het is inderdaad zo dat de gemeente elke aanvraag moet toetsen aan de voorschriften maar ook aan de goede ruimtelijke ordening en de kwaliteit ervan. De beleidskaders kunnen dit ondersteunen. Het is belangrijk dat er richtsnoeren bestaan waarmee lokale besturen en gemeenten aan de slag kunnen voor hun ruimtelijk beleid. We voorzien die tegen eind dit jaar. Er moeten richtsnoeren zijn, maar het is ook best om die door te vertalen in de RUP's en verordenende voorschriften.

Collega De Coninck, u verwijst naar de scan. Ik denk ook dat het een goed instrument is, omdat het veel lokale besturen een spiegel voorhoudt en hen doet nadenken over het gebied waar kan worden gebouwd en waar kan worden verdicht. De scan moet men daarna ook vertalen in verordenende voorschriften, anders is het niet afdwingbaar, zoals u weet.

Collega Van Rooy, ik denk dat ik heel duidelijk was. Ik herhaal dat er een divers aanbod zal komen van verschillende woonvormen. Niet ieder mens is voorbestemd om collectief te wonen of te gaan cohousen. Ieder mens is anders. Er zijn mensen die het wel geweldig vinden. Ik heb een cohousingproject in Leuven bezocht in een vroegere school. Er wonen heel wat jonge gezinnen, maar ook oudere mensen die eenzaam waren in hun villa in Heverlee en tussen de jeugd wilden wonen. Het moet ook kunnen. De overheid moet zulke vormen van wonen stimuleren en omzetten in beleid. Ieder moet dit voor zichzelf uitmaken, maar ik wil het aanbod wel doen. Ik zal natuurlijk niemand verplichten, ik denk dat dat wel duidelijk is. We nemen het zeker op in het beleid. Er zijn heel wat mensen die hierop inspelen, anderen hebben meer ruimte nodig, omdat ze misschien wat introverter zijn. Ik denk dat ik voldoende duidelijk ben geweest door te zeggen dat we voor een divers woonaanbod gaan.

U had het ook over de uitspraken van de bouwmeester. Ik denk dat ik een verdraagzaam mens ben. Ik ben vorige week ook niet ingegaan op wat u allemaal

in de commissie hebt gezegd. Ik ga dus ook niet in op wat de bouwmeester zegt. Ik vind sommige dingen goed. Ik ben niet iemand die niet zal luisteren naar mensen met een bepaalde mening. Ik zeg niet dat ik het eens ben met alles, maar ik sta open voor alle goede ideeën en voor alle inzichten van verschillende experts. Je moet op zijn minst toch luisteren. Alles omzetten in beleid, is een andere zaak, maar alles begint met naar mensen te luisteren die expert zijn. Ik probeer dat te doen en ik sta open voor verschillende meningen.

De voorzitter: De heer Coenegrachts heeft het woord.

Steven Coenegrachts (Open Vld): Minister, ik dank u voor de bijkomende antwoorden.

Dit was wel degelijk een nuttig debat. Als de bouwmeester zijn visie vooruitschuift – en dat is natuurlijk zijn job –, dan brengt hij een debat op gang over het ruimtelijk rendement in Vlaanderen, over gedeeld ruimtegebruik, over anders bouwen en anders gaan wonen. Dit is de commissie Ruimtelijke Ordening van het Vlaams Parlement; het zou maar gek zijn als we er niet zouden over debatteren met de bevoegde minister. Ik dank u daarvoor.

Ik denk dat we er de volgende maanden en jaren nog heel vaak zullen op terugkomen, al dan niet op aanzet van de bouwmeester, om ons wijzer en slimmer te maken en onze geesten te verruimen. Dit zal zeker ten goede komen aan het ruimtelijk beleid in Vlaanderen.

De voorzitter: De heer Van den Heuvel heeft het woord.

Koen Van den Heuvel (CD&V): Ik wil toch nog eens duidelijk zeggen dat deze vraag absoluut geen kritiek was op de ambitienota van de Vlaamse bouwmeester. Ik denk dat het een mooie traditie is, maar ook dat het heel relevant is om aan de verantwoordelijke minister van Omgeving een reactie te vragen op basis van die ambitienota.

In mijn gemeente hebben we de voorbije vijf jaar een vijftal open oproepen gedaan met mooie masterplannen en ontwerpen. Ik geloof absoluut in het instituut van de Vlaamse bouwmeester, waarop ik heel tevreden kan terugblikken.

Ik ben ervan overtuigd dat de nieuwe bouwmeester ook zijn bijdrage kan leveren. Collega De Coninck, ik denk dat het geen verkeerde vraagstelling is om een reactie te vragen van de verantwoordelijke minister over de vertaling van een aantal principes in die ambitienota naar het concrete beleid.

Collega Tobback, u hebt uw talent om karikaturen te maken van ernstige vragen weer mooi geëtaleerd. Het is zoals altijd prettig om u te mogen beluisteren, maar ik denk dat het toch wel een pertinente vraag is hoe de minister en deze Vlaamse Regering het belastinginstrumentarium en de financiële instrumenten willen inzetten. Dat is de basis van die vraag, concreet over de vrijstaande woning in de ambitienota. Het is een pertinente politieke vraag in welke mate de minister – en ik heb daar spijtig genoeg geen antwoord op gekregen – financiële instrumenten en het belastinginstrumentarium wil inzetten voor het ruimtelijk beleid in Vlaanderen. Dat is een debat dat we in deze commissie kunnen en moeten voeren.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Het was een schattige poging van mevrouw De Coninck om minister Demir wat uit de wind te zetten. Een met belastinggeld betaalde bouwmeester lanceert een ambitienota en propageert zijn collectivistische visie in de media, die door heel veel Vlamingen is gelezen. Hij zegt daarin dat het individuele woonideaal moet worden opgegeven, dat de private woningen collectief

moeten en dat mensen steeds meer hun keuken, hun waskot, hun tuin, hun auto zullen moeten delen. Hij zegt nogal misprijzend dat – stel u voor – mensen ervan uitgaan dat ze recht hebben op een eigen woning met hun auto voor de deur. Mevrouw De Coninck, het is dan toch logisch dat wij deze minister en de minister van Wonen ondervragen over deze bouwmeester en zijn ambitienota. Wij zullen ook minister-president Jambon ondervragen. Ik heb dat in het verleden trouwens ook gedaan, over de vorige Vlaamse bouwmeester.

Ik ben blijkbaar de enige in deze commissie die fundamentele kritiek levert op die bouwmeester en op zijn ambitienota en zijn uitlatingen. Ik zou zeggen: mensen, ga eens op de sociale media en leg uw oor eens te luisteren bij de Vlamingen. U zult dan merken dat zij spuwen op wat die Vlaamse bouwmeester heeft uitgekraamd. De Vlamingen spuwen erop, en ik natuurlijk met hen.

Mevrouw Demir, ik hoor toch dat u het niet eens bent met alles wat de Vlaamse bouwmeester heeft gezegd. U wilt niet of weigert te zeggen waarmee u het dan wel eens bent en waarmee u het niet eens bent. Ik heb het twee keer geprobeerd. U wilt dat niet zeggen. Misschien hebt u de reacties op sociale media wel gezien en denkt u, ik zal me daar maar niet te veel aan wagen.

En tot slot is er die olifant in de kamer, of die realiteit, zoals de heer Tobback het noemt, wat natuurlijk niet de realiteit is van het Vlaams Belang maar van de traditionele partijen, die beleid hebben gevoerd waardoor steeds meer mensen op dezelfde, gelijkblijvende oppervlakte moeten gaan wonen. Daarom is er natuurlijk die Vlaamse Bouwmeester, die ideeën moet formuleren om al die bijkomende mensen die dag in dag uit dit land worden binnengelaten, ergens te kunnen huisvesten, met dan ook nog eens het behoud van, of liever zelfs nog meer, open ruimte en groen. Iedereen die een beetje logisch kan nadenken, snapt dat dat niet vol te houden is. Als je steeds meer mensen wilt huisvesten op een gelijkblijvende oppervlakte en je ook nog eens je open ruimte wilt behouden of wilt vergroten ... dat lukt niet. Dat kan iedereen met een beetje gezond verstand bedenken. We zullen dat in de toekomst nog wel zien, en wij zullen die kritiek daarop blijven formuleren.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Steven Coenegrachts aan Zuhair Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het belang van de differentiatie van de term 'ruimtebeslag' – 3170 (2020-2021)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Coenegrachts heeft het woord.

Steven Coenegrachts (Open Vld): Voorzitter, ik wil misschien eerst en vooral mijn felicitaties overbrengen aan collega Van Rooy, want hij heeft het thema 'migratie' kunnen opsparen tot het slotwoord. Dat is niet echt van zijn gewoonte.

Minister, ik zou graag even terugkomen op de term 'ruimtebeslag', waar we het een paar weken geleden ook over hebben gehad in deze commissie. U hebt toen aangegeven dat die definitie een Europese definitie is en dus is wat ze is. Maar destijds hebben we in het regeerakkoord afgesproken om daarin te differentiëren, wat ook een logische afspraak was, omdat die term een nogal negatieve connotatie heeft: we kunnen er niet omheen dat niet alle ruimtebeslag even negatief is en dat we die differentiatie eigenlijk nodig hebben om ons beleid beter af te stemmen op de realiteit. Ik geef het voorbeeld van een voetbalveld; dat is niet hetzelfde als een vliegveld, dat je betonneert. Het is allebei ruimtebeslag, maar het doel is anders en het een is al wat negatiever dan het andere in Vlaanderen. Als we zouden

kunnen differentiëren, als we die cijfers diverser in kaart zouden kunnen brengen, dan zouden we ook meer gericht beleid kunnen voeren op dat vlak. Ik geef nog wat voorbeelden: stadsbossen, golfterreinen, windmolenparken, fietssnelwegen, de overkapping op de Antwerpse ring, zelfs de weides in het kader van de verpaarding, die zijn allemaal onmisbaar, maar worden allemaal binnen het ruimtebeslag gerekend. Nogmaals, de definitie is de definitie, maar ze geeft geen helder beeld van wat er dan aan effectieve verharding gebeurt. Eigenlijk zouden we dat beter in kaart moeten kunnen brengen.

Ik verneem graag hoe u omgaat, minister, met die differentiatie, met die passage uit het regeerakkoord over de differentiatie van de term 'ruimtebeslag'. Zijn daar al stappen in gezet?

In hoeveel landen wordt de Europese definitie van dat ruimtebeslag ook daadwerkelijk gebruikt als maatstaf voor de uitvoering van hun ruimtelijk beleid?

Ik zoom in op één concrete casus. Vindt u dat wanneer de overkapping van Oosterweel een feit is, de ganse parkzone integraal en volledig moet worden beschouwd als zijnde ruimtebeslag? Nogmaals, dat zal wel onder de definitie van ruimtebeslag vallen, maar kunnen we dat op een andere manier in een differentiatie opnemen?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega Coenegrachts, we hebben inderdaad al verschillende keren van gedachten gewisseld rond alles wat met ruimtebeslag te maken heeft.

U vraagt hoeveel landen de Europese definitie gebruiken. Het is zo dat het Europees Milieuagentschap heel wat informatie heeft verzameld over ruimtegebruik, in het kader van het zevende milieuactieprogramma. Begin 2020 voerde men een bevraging uit naar ruimtegebruik en ruimtebeslag – 'land take' noemt men dat dan. De bevraging gaf antwoorden voor 26 Europese landen die aangaven dat ze met die definitie werken.

U vraagt ook wanneer ik het ruimtebeslag zal differentiëren, zoals opgenomen is in het regeerakkoord. Belangrijk hierbij is toch even stil te staan bij de begrippen 'ruimtebeslag' en 'bestemming' volgens de ruimtelijke ordening. Ik heb in eerdere vragen al geantwoord en gewezen op de discrepantie tussen het feitelijke landgebruik en de bestemmingen. Die bestemmingen laten zich opdelen in harde en zachte bestemmingen. En in die harde en zachte bestemmingen kan er al dan niet ruimtebeslag aanwezig zijn.

Op dit moment wordt 33,3 procent van Vlaanderen – ongeveer 452.000 hectare – gekenmerkt door ruimtebeslag. Dat gaat over feitelijk landgebruik, los van de onderliggende bestemming, die vastgelegd is in de gewestplannen en ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's). Ongeveer 300.000 hectare ruimtebeslag situeert zich in harde bestemmingen, zoals woon- of industriegebied, en ongeveer 153.000 hectare situeert zich in natuur- en landbouwbestemmingen. Zonevreemd wonen neemt daar ook ongeveer 42.000 hectare van in. In elk debat is het dus belangrijk het verschil te zien tussen ruimtebeslag, dat over een feitelijk bestaand landgebruik gaat, en de onderliggende bestemming.

Ik kom nu terug op de mogelijkheden van differentiatie van het ruimtebeslag. In de monitoring van het ruimtebeslag wordt nu al gedifferentieerd in meerdere subcategorieën. Deze elf subcategorieën van landgebruik bieden zicht op de evolutie van verschillende vormen van landgebruik binnen het ruimtebeslag. Dat is technisch nog verder uit te splitsen in veel meer subcategorieën. Ik ga al die categorieën hier niet opsommen, maar dit toont wel aan dat onze gegevens het ruimtebeslag vandaag reeds zeer verfijnd meten. Onze gegevens houden dus al

rekening met differentiatie, weliswaar via die subcategorieën. Met andere woorden, de differentiatie van het ruimtebeslag is vandaag al een feit.

Differentiatie betekent het onderscheiden van verschillen, categorieën of soorten, niet het herdefiniëren van het begrip 'ruimtebeslag' of het gewoon weglaten van het begrip 'ruimtebeslag'. Dat is ook niet wenselijk, denk ik. Veel belangrijker dan een discussie over het begrip of de definitie van 'ruimtebeslag' en in hoeveel subcategorieën we dit monitoren, is het gewenst ruimtelijk beleid dat we moeten ontplooiën om de doelstellingen van deze regering en de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) te behalen. Ik denk dat dat veel belangrijker is dan het debat rond het begrip 'ruimtebeslag'.

We zien jaarlijks een bijkomend ruimtebeslag, zowel in harde bestemmingen als in zogenaamde zachte bestemmingen. Het is de ambitie om ervoor te zorgen dat het dagelijks bijkomend ruimtebeslag systematisch daalt om vanaf 2040 geen bijkomend ruimtebeslag meer te hebben. Dit betekent dat er nog ongeveer 19.000 hectare bijkomend ruimtebeslag mogelijk is.

De vraag is dus vooral welk beleid we gaan voeren om dit te realiseren: hoe gaan we naar een bijkomend ruimtebeslag van nul hectare in 2040? En zoals ik al meermaals heb gezegd, zal dit een gedifferentieerde aanpak vragen naargelang de bestemming. Het beleid ten aanzien van woongebieden zal hierbij anders zijn dan bijvoorbeeld ten aanzien van woonuitbreidingsgebieden, recreatiegebieden of industriegebieden. En ook in de zachte bestemmingen zullen we maatregelen moeten nemen om het bijkomend ruimtebeslag daar te verminderen.

We weten dat er op vandaag nog ongeveer 75.000 harde bestemmingen zijn zonder ruimtebeslag, waar dus een risico bestaat dat deze ooit ontwikkeld zullen worden. Gezien de ambitie kunnen we al deze gronden niet ontwikkelen. Als we hier de open waters, de rivieren, de meren enzovoort van aftrekken, rest er volgens HoGent nog een aanbod van 60.000 hectare. Hiervan is 13.400 hectare woongebied, 9.300 hectare woonuitbreidingsgebied, 10.800 hectare industriegebied, 5.700 hectare overige, zoals zones voor gemeenschapsvoorzieningen, 6700 hectare recreatiegebied en 14.100 hectare parkgebied.

De park- en recreatiegebieden, samen goed voor 20.000 hectare, staan onder weinig druk. Hier moet niet gewerkt worden met de bestemmingen, maar eventueel met andere maatregelen om verder ruimtebeslag tegen te gaan. Wat de andere harde bestemmingen betreft, zullen we doortastende maatregelen moeten nemen om de ambitie uit het regeerakkoord waar te maken om maximaal bijkomend 19.000 hectare ruimtebeslag te hebben. Maar zoals gezegd zullen we ook in de zachte bestemmingen beleidsmaatregelen moeten nemen om het bijkomend ruimtebeslag daar terug te dringen.

Ten slotte wil ik ook meegeven dat er een enorm potentieel ligt binnen het bestaand ruimtebeslag. Dat wordt heel vaak vergeten. Ook daar zullen we heel innovatief mee te werk gaan. Door meer in te zetten op verdichting kunnen nog heel wat bijkomende woongelegenheden gerealiseerd worden binnen het bebouwd weefsel. Ook op bedrijfsterreinen is er nog een enorm potentieel door onder andere het herontwikkelen van verlaten terreinen. Dat zijn er ook heel wat. Bovendien blijkt uit het eerste deelrapport van HoGent dat binnen het woongebied ook nog eens 20.000 ha onbebouwd is, maar wel als ruimtebeslag is opgenomen in de tabellen. Daar kan dus zonder bijkomend ruimtebeslag toch ontwikkeld worden.

In elk geval stelt zich een enorme uitdaging om dat bestaande ruimtebeslag te transformeren. Ik zie hier ook opgaves zoals het ruimtelijk rendement verhogen met respect voor kwaliteitsvereisten, het groenblauw dooraderen, ontharden, verweven, hergebruiken, energiezuinig maken enzovoort. Er zijn ook heel veel

opgaves die alles te maken hebben met klimaatadaptatie, hitte-eilanden, de energietransitie, het milieuvraagstuk enzovoort.

Ook in onze open ruimte zijn er grote uitdagingen: we moeten natuur creëren, bossen bij planten. Dat zijn toch allemaal opgaves met delicate evenwichten tussen de verschillende gebruikers van open ruimte.

U vraagt ook of we de overkapping van Oosterweel en de parkzone moeten beschouwen als ruimtebeslag. Dit is een zeer specifieke vraag, maar misschien kan dit concreet voorbeeld verhelderend werken. De Ring en Oosterweel bestaan vandaag overwegend uit allerlei vormen van ruimtebeslag, in de eerste plaats infrastructuur. Een groot deel van de oppervlakte voor de Oosterweelverbinding is dus op vandaag al ingenomen als ruimtebeslag. De herinrichting, bijvoorbeeld met bijhorend park erboven, wijzigt niets aan de oppervlakte van ruimtebeslag. Het gaat dus over een bestaande oppervlakte ruimtebeslag die verschuift van de ene naar de andere categorie ruimtebeslag, binnen de verschillende subcategorieën ruimtebeslag. Dit heeft dus geen effect op de totale hoeveelheid ruimtebeslag.

Bovendien is hier ook sprake van een dubbele laag van landgebruik: infrastructuur op -1, een park op +1. Maar beide worden als ruimtebeslag geteld volgens de definitie. Dit is eigenlijk een perfect voorbeeld van een verhoging van het ruimtelijk rendement en het streven naar ruimtelijke kwaliteit. Daar heb ik daarstraks ook naar verwezen, maar dit maakt het heel concreet. Door het meervoudig gebruik van dezelfde ruimte binnen bestaand ruimtebeslag neemt het ruimtelijk rendement toe. Bovendien stijgt ook de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit door de overkapping en inrichting als publiek groen en park.

Dat is ook de essentie van de bouwshift en het BRV: meer doen met minder ruimte, verdichting binnen het bestaand ruimtebeslag en verhogen van de ruimtelijke kwaliteit. Al die stappen zullen we zetten om in 2040 naar nul hectare bijkomend ruimtebeslag te gaan. Zoals u weet staat ook in het regeerakkoord dat we het bijkomende ruimtebeslag zullen moeten verminderen naar maximaal drie hectare per dag in 2025.

De voorzitter: De heer Coenegrachts heeft het woord.

Steven Coenegrachts (Open Vld): Minister, bedankt voor een zeer uitgebreid antwoord, met heel veel cijfers, die ik morgen in het verslag nog eens goed ga nakijken en nalezen. Maar ik kan uw ambitie om het ruimtebeslag te minderen alleen maar onderschrijven, net als uw visie dat beleid voorop moet staan, en niet de definitie van de een of andere term. Maar we kunnen er niet omheen dat die term ruimtebeslag een negatieve connotatie heeft. Mensen denken dan aan verharding, en dat lijkt me ook logisch. Maar als je het hebt over bijkomend ruimtebeslag in zachte bestemmingen, dan kan dat perfect de aanplant van een bos geweest zijn. Die differentiatie is niet per definitie onbelangrijk.

Je moet ook wel aan de bevolking kunnen communiceren dat ruimtebeslag niet altijd een negatief effect heeft gehad op de leefomgeving. Je zou daar veel meer moeten kunnen splitsen richting die verharding. Ik denk ook dat de meeste mensen een park in Antwerpen niet onmiddellijk als ruimtebeslag zullen beschouwen, maar dat is het wel. De definitie zegt dat ook. Maar je zou met die subcategorieën ook gedifferentieerde cijfers kunnen trekken. Misschien moeten die subcategorieën ook nog verfijnd worden om te kunnen aantonen wat daar aan verharding inzit en waar dat zit, zodat ook het beleid veel specifiekere afgestemd kan worden op die conclusies. Ik denk dat dat een belangrijke opdracht blijft om het beleid beter te sturen, waarbij een verfijning van die cijfers over ruimtebeslag absoluut noodzakelijk is.

Daarmee wil ik niet zeggen dat we die definitie moeten aanpassen. Je past ook geen wiskundige formules aan. Die definitie is wat ze is. Maar die differentiatie kan ons veel leren dat nuttig is richting het voeren van concreet en gericht beleid. Dat vind ik absoluut belangrijk.

De voorzitter: De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (Vooruit): Collega Coenegrachts, ik moet zeggen dat het mij toch verwondert hoever men soms gaat om dingen op een bizarre manier te interpreteren. Ruimtebeslag heeft inderdaad een negatieve connotatie, omdat het ook in veel gevallen negatieve effecten heeft: verharding en verdroging, om maar de meest opvallende of actuele te noemen. Maar er is evengoed verlies aan biodiversiteit, verlies aan toegankelijkheid, verlies aan publieke functies, en verlies aan multifunctionaliteit in de meeste gevallen. Er zijn dus een hoop negatieve effecten van ruimtebeslag waar het beleid hoe langer hoe meer, en voor hoe langer hoe meer kosten, mee geconfronteerd wordt, bij uitstek in Vlaanderen.

De discussie, waarbij sommigen – ik heb dat debat al eens gehad met de mensen van de Confederatie Bouw – proberen om daar met creatieve interpretaties allerlei rare conclusies uit te trekken, bewijst eigenlijk hoezeer we in Vlaanderen de bodem van het vat aan het schrapen zijn inzake verantwoord gebruik en beslag leggen op ruimte. Ik vind dat men daar toch een klein beetje redelijkheid aan de dag mag leggen. Het feit dat je een groendak legt op de Boerentoren maakt er nog geen bos van. Het feit dat je een park legt op de overkapping van een autosnelweg maakt daar geen open ruimte van. Dat is nog altijd ruimtebeslag, het is zelfs ruimtebeslag in het kwadraat.

De enige daadwerkelijke graadmeter die we volgens mij in Vlaanderen hebben is het Ruimtemodel Vlaanderen dat de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) driejaarlijks publiceert en waaruit blijkt dat we nog altijd jaar na jaar vijf hectare per dag in beslag nemen voor allerlei, in de meeste gevallen private functies. Ik roep de minister op om voorbij de gemakkelijke conclusies te kijken.

Collega Coenegrachts, in sommige gevallen is een voetbalveld even erg als een vliegveld want ook dat voetbalveld is, naast het feit dat het niet toegankelijk is, volledig gedraineerd met inbegrip van de parking en de kantine ernaast. Inzake bijvoorbeeld grondwater- en waterinsijpeling en waterbeheersing is dat voetbalveld even erg als een vliegveld. Het feit dat er gras op het beton staat maakt op zich geen jota verschil.

Stop met alle pogingen om creatieve rekenkunde aan de dag te leggen en toch maar te zeggen: als we het voetbalveld ervan aftrekken, dan kunnen we hier een paar hectare extra volbouwen. Je kunt differentiëren zoveel je wil, maar ga voorbij de eenvoudige evidenties. Ook al ziet het groen, in sommige gevallen zijn de negatieve effecten even erg. Het voorbeeld van het groendak op de Boerentoren is misschien een beetje extreem, maar het gaat daar wel over.

Open ruimte, ruimte die we niet in beslag hebben genomen, is ruimte die multifunctioneel is, die toegankelijk is voor iedereen, waar er vrij wordt gekozen wat ermee gebeurt en waar menselijke activiteit een minimale impact op heeft. Je moet dat niet proberen fantasieerlijk te interpreteren. Het is wat het is. In alle berekeningen is er geen enkele regio in Europa die zodanig verhard, gebetonneerd en in beslag is genomen als Vlaanderen. Zelfs als je er een paar kantjes vanaf kunt lopen, zal dat niets veranderen aan de slotsom.

De voorzitter: Mevrouw De Coninck heeft het woord.

Inez De Coninck (N-VA): Collega Coenegrachts, ik dank u voor die vraag. Het debat over het ruimtebeslag is interessant. Minister, in uw uitgebreid antwoord hoor ik u zeggen dat er al een differentiatie in de monitoring van het ruimtebeslag is. Er wordt gedifferentieerd bijgehouden hoeveel ruimtebeslag er in elke bestemming is. Het lijkt me logisch dat er ook in de beleidsmaatregelen differentiatie moet komen naargelang het type ruimtebeslag en ook de bestemming ervan. Dat is een goede zaak.

Ten tweede hoor ik u ook zeggen dat er nog heel wat bouwmogelijkheden zijn binnen het bestaande ruimtebeslag. Als ik het goed heb gehoord, sprak u over 20.000 hectare onbebouwd terrein binnen de woongebieden. Dat is heel wat, want volgens de andere berekeningen... We moeten die nog eens goed nalezen. We mogen dus van het nog niet ingenomen ruimtebeslag nog 20.000 hectare benutten. Dat is nog eens zo veel als wat beschikbaar is binnen het al ingenomen ruimtebeslag. Hetzelfde is het geval bij het industriegebied.

De ambitie is heel duidelijk: we gaan naar nul hectare ruimtebeslag tegen 2040. Ik ben blij dat de collega-vraagsteller die ambitie nog eens onderschrijft. Dat moet zeker lukken als we die cijfers naast elkaar leggen, zeker datgene wat nog beschikbaar is binnen bestaande ruimtebeslag. We steunen die ambitie alvast en we zullen u steunen in het vinden van doortastende maatregelen om ze te realiseren. Dat is ook opgenomen in het regeerakkoord.

Het zou een goede opdracht zijn voor de taskforce die u hebt opgericht naar aanleiding van de discussie over het instrumentendecreet en de planschade, om zich te buigen over de manier om die nul hectare ruimtebeslag te realiseren, om er een traject voor te bepalen en er ook de kostprijs van te berekenen. Wilt u die opdracht geven aan de taskforce?

Voor de rest geven we onze volledige steun om die ambitie te realiseren.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Ik wil de heer Coenegrachts op zijn beurt feliciteren met deze vraag, maar ook voor zijn afsluiting van daarnet, namelijk de minachting waarmee hij heeft gesproken over de link die ik leg tussen enerzijds het toenemende ruimtebeslag, noem het verharding, en anderzijds de bevolkingsgroei, immigratie en demografie. Ik blijf herhalen dat al die mensen die erbij komen, ergens moeten wonen en werken, voetbal spelen, mijnheer Tobback, of een andere sport beoefenen. Dat is allemaal ruimtebeslag. Dat neemt toe als er meer mensen zijn op dezelfde ruimte. Dat kan een kind begrijpen.

Maar als u me niet gelooft en me een domme Vlaams Belanger vindt – dat sfeertje hangt er nog vaak –, dan zal ik de heer Jan Latten voor u citeren. Dat is een gerenommeerde Nederlandse demograaf en nota bene zelf de zoon van een immigrant die recent in de heel fatsoenlijke – althans voor u – mainstream krant Trouw in Nederland, een soort De Morgen of De Standaard, stelde: "We denken in Nederland over van alles na, maar niet over de bevolkingsgroei en dat is onbegrijpelijk. Hoe kan het dat er wel wordt nagedacht over hoeveel CO₂-uitstoot er in 2050 moet zijn, maar dat er zich tegelijkertijd niemand buigt over de bevolkingsgroei? Dat overkomt ons gewoon. Elk jaar staan we er weer van te kijken. We zijn een rationele samenleving waarin alle zaken worden bedacht en gepland, maar op het vlak van demografie gebeurt er niets. Er is geen visie. Nada. Onbegrijpelijk." Tot slot vraagt de heer Jan Latten zich af: "Waarom denken we niet na over een optimale bevolkingsdichtheid?"

Mijn oproep aan deze commissie is om telkens als we debatteren over ruimtebeslag, verharding en de bouwshift, eens na te denken over wat een optimale bevolkingsgroei, -cijfer en -dichtheid is voor een oppervlakte zoals Vlaanderen. Die

verandert natuurlijk niet, tenzij iemand plannen heeft om in de Noordzee eilanden op te spuiten. We zijn daar heel goed in, zoals u weet, maar zolang dat niet gebeurt, blijft de oppervlakte dezelfde.

Ik heb nog een slotvraag voor de minister en bij uitbreiding voor iedereen in deze commissie: hoe denkt u het bijkomende ruimtebeslag, of noem het verharding, sterk te kunnen terugdringen of zelfs tot nul terug te brengen wanneer er in dit land elke tien jaar een bevolking ter grootte van een stad als Antwerpen blijft bij komen? Hoe denkt u in die context die oppervlakteverharding terug te kunnen brengen tot nul? Dat moet u mij maar eens uitleggen.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Ik heb een heel concrete vraag, minister. U hebt de taskforce aangekondigd. Dat is heel belangrijk om de bouwshift te kunnen realiseren en het ruimtebeslag te verminderen. Is die al samengesteld? Hoe zit die samenstelling eruit? Wat is de exacte opdracht?

De voorzitter: De heer Pieters heeft het woord.

Leo Pieters (Vlaams Belang): Ik dank u voor die vraag, collega Coenegrachts. Er wordt hier langs alle kanten over het ruimtebeslag gesproken. In deze commissie weet men min of meer waarover het gaat. Maar je kunt er niet omheen dat de perceptie bij de mensen heel anders is. Bepaalde collega's of fracties maken daar gebruik van om aan de term ruimtebeslag bepaalde zaken vast te hangen zonder daar over de hele breedte een uitleg over te geven, zoals collega Van Rooy al aangaf.

Je kunt er niet omheen dat de term ruimtebeslag op een manier gebruikt wordt dat het bij de mensen anders overkomt dan vaak wordt bedoeld. Daarom is de suggestie van de heer Coenegrachts zeer terecht. Als we hier een discussie of een debat voeren, moeten we dat op die manier tot uitdrukking brengen.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega's, dank u voor de vele vragen.

Collega Coenegrachts, het is correct dat ruimtebeslag niet hetzelfde is als beton en niet per definitie negatief is. Een park is ook ruimtebeslag. Daarom heb ik ook aan de taskforce gevraagd om correcte, actuele en gedetailleerde cijfers te bezorgen, want dat van de Hogeschool Gent kwam ook plots tevoorschijn. Op basis van dergelijke cijfers kunnen we een strategie, een roadmap en maatregelen voorstellen om een haalbare en betaalbare bouwshift te realiseren.

Collega Tobback, de Vlaamse Regering heeft zich inderdaad voorgenomen om een bijkomend ruimtebeslag af te remmen om die ruimte te vrijwaren voor onder andere waardevolle natuur en bos. U hebt gelijk dat een voetbalveld, een golfterrein of een dierentuin ook ruimtebeslag is. De ambitie van de regering is dus duidelijk: we moeten naar 0 hectare bijkomend ruimtebeslag tegen 2040.

Collega De Coninck, inderdaad, het regeerakkoord voorziet doortastende maatregelen die we zullen nemen om het bijkomend ruimtebeslag te stoppen, waarbij Vlaanderen samen met de gemeenten het overtollige aanbod zal afbouwen. Ik heb de taskforce gevraagd om een coherente set van instrumenten en sluitende regelgeving voor te stellen om het overtollige aanbod af te bouwen, bijkomend ruimtebeslag te verminderen en ook mee te gaan in kwaliteitsvolle verdichting op goede locaties.

Collega Van Rooy, ik ga niet in op wat u mij probeert te ontlokken.

Collega Schauvliege, de opdracht van de taskforce bestaat erin om een strategie, roadmap en actieplan uit te werken met concrete maatregelen, doortastend en in functie van de bouwshift. Die maatregelen omvatten ook adequate instrumenten en sluitende regelgeving om het overtollige en slecht gelegen juridische aanbod bijvoorbeeld al af te bouwen, om bijkomend ruimtebeslag en openruimtebestemmingen te verminderen en om verdichting op goede gelegenheden en locaties te voorzien. De taskforce moet de kostprijs van de schaderegeling berekenen zodat we allemaal goed weten waar we aan toe zijn om die bouwshift in de praktijk om te zetten.

Ik heb de samenstelling niet bij me. Het zijn allemaal experts van de administratie die mij hierin zullen adviseren. Vorige week heeft het kabinet die mensen op de hoogte gebracht van de opdracht die ik net heb genoemd.

De voorzitter: De heer Coenegrachts heeft het woord.

Steven Coenegrachts (Open Vld): Minister, dank u wel voor de bijkomende verduidelijkingen.

Mijnheer Van Rooy, ik heb absoluut niet minachtend gedaan over uw opmerking. Het viel me alleen op dat het de laatste was van uw tussenkomst, maar normaal is dat uw eerste. Dat is gewoon een opmerkelijk gegeven.

Collega Tobback, ik denk dat als u aan de mensen gaat uitleggen dat een voetbalveld en een vliegveld hetzelfde zijn, ze u waarschijnlijk gek zullen verklaren, en terecht, vrees ik. Als je de Vlaming wilt meekrijgen in de bouwshift en het draagvlak daarvoor wilt creëren, moet je ook met cijfers komen die behapbaar en begrijpbaar zijn en die de reële situatie op het terrein duidelijk weergeven. Ik wil helemaal niet zeggen dat als je het voetbalveld niet meer meetelt in de berekeningen, je dan twee halfopen bebouwingen extra mag zetten in je gemeente. Dat soort dingen zegt niemand hier, en ik al helemaal niet. Het gaat mij er wel om hoe je de Vlaming meekrijgt in de bouwshift. Dan helpt het niet als een park ruimtebeslag is, als een park lijkt op verharding. Dan krijg je de Vlaming daar niet in mee. Wij hebben de ambitie om de Vlaming wel mee te krijgen in dat verhaal en dat niet gewoon vanuit Brussel door zijn strot te rammen. Ik blijf erbij dat we die cijfers het best zo gedetailleerd mogelijk hebben en goed kunnen aangeven waar ruimtebeslag problematisch is en waar dat minder problematisch is.

Het is duidelijk niet de laatste keer dat we het hierover hebben gehad.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over brandgevaar in natuurgebieden – 3218 (2020-2021)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): De natuur begint droger te worden waardoor het risico op brand groter wordt. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) heeft voor bijna alle Vlaamse provincies risicocode geel of oranje uitgeroepen.

Jaarlijks komen er periodes van droogte voor, en steeds meer. De afgelopen vier jaar waren de droogste ooit. Er ontstonden toen in een aantal gebieden heidebranden. Met de coronamaatregelen is buiten wandelen een van de weinige dingen die nog zijn toegelaten. We mogen vanaf 26 april 2021 met tien personen

samenkomen. Dat betekent dat de natuurgebieden druk bezocht zullen worden en dat zal ook de komende zomer het geval blijven.

Minister, welke specifieke bijkomende maatregelen inzake brandpreventie in natuurgebieden neemt u? Zult u ook extra structurele inrichtingsmaatregelen nemen? Kunt u garanderen dat de afspraken die gemaakt worden inzake brandpreventie door iedereen worden uitgevoerd? Welke opvolging voorziet u hiervoor? Bent u van plan om nog bijkomende maatregelen te nemen, gelet op de droogte en het groot aantal bezoekers? Zo ja, welke zijn dat dan? Op basis van welke voorwaarden worden de risicocodes voor brandgevaar uitgeroepen? Op welke wijze worden die opgevolgd?

Bestaan er procedures en afspraken nadat brand is uitgebroken en geblust over de verdere opvolging? Dat heeft dan betrekking op ten eerste het opmeten van de schade en de impact op de natuur, de omgeving en de omwonenden, ook voor wat betreft de gezondheidsimpact; ten tweede het inschatten van de kostprijs van de schade en op wie die wordt verhaald; ten derde de maatregelen om de schade te herstellen op korte en op lange termijn; ten vierde de monitoring van het herstel van de schade en de natuur; ten vijfde de evaluatie van de gehanteerde werkwijze voor, tijdens en na de brand en de samenwerking met de verschillende betrokken actoren en besturen.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u wel, collega, voor de vele vragen. We hebben daar heel wat antwoorden voor voorbereid.

Samen met de lokale actoren wacht ik in de eerste plaats het resultaat af van de verschillende onderzoeken, zoals het brandtechnische onderzoek dat gevoerd wordt door de brandweer. Ik zal mijn administratie de opdracht geven om waar nodig rekening te houden met de bevindingen van het onderzoek. Dat spreekt voor zich.

Onze natuurbeheerplannen, bijvoorbeeld in functie van bosbeheer, maken nu al werk van brandpreventie. Zo is de omvorming van monocultuurbossen met naaldbomen richting gemengde inheemse loofbossen de meest efficiënte maatregel om bosbranden te voorkomen. Loofbossen zijn immers veel minder brandgevoelig, zelfs in droge periodes.

Ik zal de administratie vragen om zich ervan te vergewissen dat de brandveiligheid van een gebied een aspect is dat voor brandgevoelige gebieden in het natuurbeheerplan aan bod komt.

U weet dat er sowieso een onderscheid moet worden gemaakt tussen droogte en het brandrisico in natuurgebieden. Beide zijn weliswaar met elkaar verbonden. Droogte is echter veeleer een langzaam veranderende parameter, waarvan de problematiek vooral in de droogtecommissie wordt opgevolgd. Brandgevaar daarentegen heeft een meer acuut karakter en wordt veeleer beïnvloed door de weersomstandigheden op korte termijn. Een enkele regenbui kan de ernst van het gevaar doen dalen, maar kan een heersende droogte niet oplossen. Ondertussen heeft het al verschillende malen geregend sinds de brand op het Groot Schietveld en is het brandgevaar weer gedaald.

De problematiek van hogere brandgevoeligheid van sommige streken en vegetaties is gekend bij het Agentschap voor Natuur en Bos. Zij volgen dit ook nauwgezet op. In periodes van een hoger risico op natuurbranden wordt het toezicht op het terrein opgevoerd en wordt de focus verlegd naar brandpreventie, zeker met een stijgend aantal verwachte bezoekers in natuurgebieden.

Binnen het Agentschap voor Natuur en Bos wordt het brandgevaar, afhankelijk van de weersomstandigheden, wekelijks tot dagelijks opgevolgd tijdens het brandgevaarlijke seizoen. Dat gebeurt aan de hand van verschillende databronnen. Een eerste belangrijke informatiebron vormen de voorspellingen van de Fire Weather Index en enkele andere parameters in onlinetoepassingen. Een tweede informatiebron vormen de dagelijkse voorspellingen van de brandwaarschuwingsindex van de Meteo Wing van Defensie. Naast het cijfermatige worden ook andere parameters beschouwd, zoals de verwachting van het aantal bezoekers, wel of geen vakantieperiode of verlengd weekend, eventuele events die er plaatsvinden enzovoort. Ten slotte wordt natuurlijk ook de situatie op het terrein meegenomen. Boswachters en regiobeheerders geven input over de actuele toestand, zoals verdroging van de vegetatie en droogte van de bodem.

Het Agentschap voor Natuur en Bos vaardigt op de eerste plaats deze risicocode uit voor de gebieden in eigen beheer, waarna andere besturen en organisaties de code eventueel overnemen. In de provincies Antwerpen en Limburg bijvoorbeeld bestaat daarvoor een heel nauwe samenwerking met de Federale Diensten van de Gouverneur, dienst Noodplanning, die de codes overnemen en uitvaardigen voor het openbare terrein. Afspraken daarover liggen vast in een provinciaal Bijzonder Nood- en Interventieplan (BNIP). Defensie maakt op basis van de brandwaarschuwingsindex met het oog op het militair gebruik zelf ook een inschatting van het brandgevaar. Die code is niet noodzakelijkerwijs gelijklopend met de kleurcode die de provincies uitvaardigen om het brandgevaar voor het brede publiek te duiden.

Bij oppervlakkige en beperkte uitgebreidheid van de schade zal de inschatting ervan veeleer onderdeel uitmaken van de gewone taakuitoefening van de bevoegde terreinbeheerders. Indien omvangrijkere schade-inschatting nodig is van het leefgebied en de soorten, zal waar mogelijk en nodig een meer specifiek traject worden uitgezet met experts uit het middenveld, onderzoeksinstituten enzovoort. Het ANB heeft geen expertise wat betreft de impact op omwonenden en op de gezondheid. Er bestaan ook geen standaardprocedures of afspraken daarover. Dat is de bevoegdheid van een andere dienst.

Op basis van de omvang van de brand, bij een vermoeden van opzettelijke brandstichting of bij indicaties over een periodiek weerkerend karakter van branden, beslist de bevoegde toezichthouder om wel of niet over te gaan tot het opstellen van een proces-verbaal. Daarin wordt, wanneer nodig, ook een raming gemaakt van de kostprijs van de herstelmaatregelen. Indien we de veroorzaker kennen, zal ANB zich ook opgeven als benadeelde partij. De verdere afwikkeling gebeurt dan volgens de gerechtelijke procedures, waar we natuurlijk achter onze centen gaan.

Natuurschade aan militaire domeinen, al dan niet veroorzaakt door militair gebruik, zal via de beschikbare budgetten van zowel Defensie als het ANB worden hersteld. Jaarlijks maken de betrokken terreinbeheerders van het ANB afspraken met de aanbestedende diensten van Defensie over de besteding, de prioriteiten en de verdeling van de budgetten voor natuurherstel en -beheer.

Bij natuurschade aan niet-militaire domeinen in beheer bij het ANB zal bij beperkte schade het herstelbeheer worden opgenomen in de reguliere werkingsbudgetten van de entiteit Terreinbeheer. Bij omvangrijke schade zal zowel budgettair als beheermatig een specifiek traject worden uitgezet.

De maatregelen voor herstel op korte en lange termijn bestaan uit standaardmaatregelen voor natuurbeheer of een combinatie ervan. Een terreinbeheerder kan hiervoor kiezen uit het beschikbare pallet aan natuurbeheermaatregelen. Die keuzes zijn afhankelijk van de biotoop waarin de natuurbrand zich heeft

voortgedaan, de ernst van de schade en de inschatting van de duurtijd van het herstel.

De ingrepen waartoe een terreinbeheerder kan beslissen, situeren zich vooral op het beheren van de vegetatie. Voor de fauna die verloren is gegaan in een getroffen gebied kan de beheerder hooguit maatregelen nemen om zo goed mogelijk het leefgebied van de gewenste soorten te herstellen. Waar mogelijk worden maatregelen genomen om de migratie vanuit niet-getroffen zones te bevorderen, naast het uitoefenen van veel geduld. Volledig herstel van de natuur na een intense brand is sowieso een werk van heel lange adem, dat moet ik u niet vertellen.

De evaluatie van de gehanteerde werkwijze voor de brand is als volgt: het te voeren natuurbeheer wordt bij voorkeur vastgelegd in een formeel natuurbeheerplan. Betreft het een beheerplan voor een natuurgebied met een verhoogde brandgevoeligheid, dan worden waar nodig preventieve beheermaatregelen genomen, zoals bijvoorbeeld het aanleggen en onderhouden van ecologische brandgangen, het preventief en breder maaien van bermen van gebiedswegen die belangrijk zijn voor brandweerinterventies, het aanleggen van minder brandgevoelige loofhout-singels enzovoort.

Bijkomend worden noodplannen met betrekking tot bereikbaarheid, beschikbare natuurlijke waterreserves en punten eerste bestemming opgesteld voor natuurgebieden in nauw overleg met de brandweerdiensten van de diverse hulpverleningszones.

Nauw overleg en regelmatige contacten worden eveneens onderhouden met de andere actoren op het terrein: de vertegenwoordigers van diverse diensten en kwartieren van Defensie en de verschillende provinciale diensten Noodplanning van de Federale Diensten van de Gouverneur. Op de eerste plaats gebeurt dit met deze van Antwerpen en Limburg, aangezien dit provincies zijn met de meest brandgevoelige gebieden.

Afhankelijk van de omvang van de brand en de ingezette middelen zal overeenkomstig de geldende procedures een evaluatie van de interventie worden opgestart door de bevoegde noodplanningsambtenaar in de periode na het incident. Tijdens een dergelijke evaluatie wordt de gehanteerde werkwijze tijdens een brand besproken.

De evaluatie van de gehanteerde werkwijze na een brand bestaat uit de organisatie van interdisciplinaire oefeningen met betrekking tot natuurbranden. Deze worden op regelmatige basis georganiseerd door bevoegde noodplanningsambtenaren om de samenwerking en de gemaakte afspraken te testen en te bevorderen. Bijzondere Nood- en Interventieplannen zullen op basis van veranderende omstandigheden, overleg en bevindingen uit dergelijke oefeningen worden bijgestuurd.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Dank u wel voor uw uitvoerig antwoord. Het is natuurlijk wel een problematiek waarmee we onlangs opnieuw in contact gekomen zijn en die heel ernstig is.

Ik heb een aantal bijkomende vragen. Ten eerste hebt u geantwoord alsof ik alleen maar vroeg naar de inspanningen van ANB. We hebben, onder andere in Brecht, maar bij alle grote branden gezien dat er ook luchtvervuiling is. U geeft aan dat er niet wordt gemonitord op die luchtvervuiling en de impact op de gezondheid. Nochtans is dat een aspect dat ook tot het omgevingsbeleid behoort. Mijn vraag is dan ook of u dat in de toekomst zou doen en of u het mogelijk acht om dat te doen. Dat lijkt me toch een belangrijk aspect te zijn in het geval van brand.

Ten tweede: het wordt droger. Uiteraard is het verband tussen droogte en brand niet eenduidig te maken, maar langdurige droogteperiodes zullen er wel voor zorgen dat de biotopen brandgevoeliger zijn. Is het zo dat het aantal branden in natuurgebieden de afgelopen jaren gestegen is of niet? Hebt u daar zicht op? Worden op basis van deze mogelijke vaststelling de brandpreventie en de aanpak aangepast?

Ten derde is een van de belangrijke elementen waar er rond brandpreventie gewerkt wordt, de opmaak van een natuurbeheerplan. Maar ik wil de vraag ook een beetje omdraaien. Wordt op het moment dat er in een natuurgebied de keuzes gemaakt worden om een bepaald beheer te kiezen in de richting van een bepaalde habitat, ook het aspect brandgevoeligheid meegenomen in het maken van die keuze? Heel concreet: als er gediscussieerd wordt over heideherstel of niet, is brandgevoeligheid daarbij dan een element dat mee doorweegt in de beslissing? Brandpreventie is dus belangrijk, u zegt dat de natuurbeheerplannen daar een belangrijke rol in spelen. Maar adviseren de brandweerkorpsen die natuurbeheerplannen dan ook? Dank u wel voor uw antwoord.

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts (CD&V): De vraagstelling sluit heel nauw aan bij de vraagstelling die ik bij de actuele vragen rond de brand waar we mee geconfronteerd werden, gericht heb. Minister, ik heb op dat moment ook de vraag gesteld naar evaluatie toe. Wat leren we hieruit? Hoe gaan we vermijden dat dergelijke branden in de toekomst nog voorkomen? Daar zijn natuurlijk verschillende elementen een onderdeel van. Op welke manier kun je preventief dergelijke branden vermijden? Wat als er toch een brandhaard zou zijn? Hoe zorg je ervoor dat de bestrijding dermate efficiënt kan gebeuren dat de verspreiding heel sterk en snel ingeperkt kan worden?

Ik heb op dat moment ook gevraagd naar inrichtingsmaatregelen. Ik denk dat dat een heel belangrijk element is. Inrichtingsmaatregelen en beheersmaatregelen – u hebt er zelf ook naar verwezen – kunnen ook een onderdeel uitmaken om dergelijke branden preventief te vermijden. Afhankelijk van het gebruik van het terrein moet je ook afspraken maken rond dat gebruik. Preventief is het naar dergelijke gebieden toe een niet te onderschatten element om de nodige aandacht te geven aan beheer en inrichting. Dat heeft ondertussen ook in een aantal zaken in andere gebieden zijn kracht bewezen.

Ik heb op dat moment ook gevraagd naar de wijze van evaluatie, wat een belangrijk element is. Ik heb u daarnet de verwijzing horen maken naar de noodplanambtenaren, dat die daar een cruciale rol spelen. Ik meen zelfs begrepen te hebben dat zij eigenlijk verantwoordelijk worden voor de evaluatie, dat u dus vanaf een bepaalde omvang stelt dat het de noodplanambtenaar is die verantwoordelijk is voor de evaluatie.

Maar er zijn natuurlijk heel diverse elementen die geëvalueerd moeten worden. Heb ik het daarnet goed begrepen dat we eigenlijk rekenen op de noodplanambtenaren? En welke noodplanambtenaren hebt u in dezen voor ogen? Gaat dat over de lokale noodplanambtenaren of gaat dat over bovenlokale noodplanambtenaren? Of zijn er bijvoorbeeld ook noodplanambtenaren bij het ANB, als eigenaar van dergelijke gebieden? Wie heeft in dezen welke precieze rol?

Ik wil van deze gelegenheid ook ineens gebruikmaken om te vragen wat de precieze stand van zaken is van de evaluatie rond de brand in Brecht.

Een laatste element, minister: ik heb in een actuele vraag gevraagd naar de monitoring. U hebt net aangegeven dat de monitoring van herstel en schade inderdaad wel wordt opgezet. Maar, mijn bezorgdheid was ook dat we hier met

een gebied zitten waar schade is, voor een aantal soorten mogelijk zelfs onherstelbare schade, zoals u hebt aangegeven. Dat wil ook zeggen dat we hierdoor aangemelde doelstellingen op het Europese niveau mogelijk niet zullen bereiken. Dat vind ik toch ook een belangrijk element, een calamiteit die we te allen tijde moeten proberen te vermijden. Hoe gaan we daarmee om? Ik moet vaststellen dat we in andere discussies voorwaarden opleggen ten aanzien van derden om de doelstellingen maximaal te bereiken. Als hier effectief onherstelbare schade is of schade, waardoor de doelstelling vertraagt of niet bereikt kan worden, dan kunnen we daar moeilijk anderen mede verantwoordelijk voor maken en dermate inspanningen van vragen om dat te gaan compenseren. Bij deze mijn vraag of dit aangemeld wordt bij Europa. Hoe wordt dit concreet in rekening gebracht, zodat we niet op basis van dergelijke calamiteiten afgerekend worden en ook derden hiervoor verantwoordelijk gesteld worden?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhale Demir: Dank u voor de verschillende tussenkomsten.

Mevrouw Schauvliege, de brandweer neemt bij branden, indien ze dat nodig acht, stalen om de rook en de schadelijkheid ervan te monitoren. Ik denk dat dat een normale manier van werken is. De vaste meetstations rond bijvoorbeeld fijnstof vangen, indien meetbaar, de effecten daarvan op de gezondheid.

Ik ga de cijfers over de eventuele toename van branden moeten opvragen; die heb ik niet direct bij me.

Bij de opmaak van natuurbeheerplannen wordt gefocust op biodiversiteit en natuurherstel, maar in grote heidegebieden wordt steeds gekeken, samen met de brandweer, naar goede toegangswegen. Het vernatten van uitgedroogde gebieden is ook belangrijk om branden tegen te gaan. Daar zetten we natuurlijk ook mee op in.

Collega Rombouts, de noodplanambtenaren zijn inderdaad mede verantwoordelijk. Het gaat zowel om lokale als provinciale ambtenaren, in samenspraak met het ANB, voor alle duidelijkheid.

Voor de opvolging van de schade in Brecht en alle detailvragen, stel ik voor dat ik de informatie opvraag om de laatste stand van zaken te hebben. Die bezorg ik jullie dan schriftelijk. We zijn volop bezig met de evaluatie daarvan, dus ik zal jullie dat schriftelijk overmaken, indien dat goed is.

Wat de effecten betreft voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen: dit wordt aangemeld bij Europa.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Ik wil u danken voor het antwoord.

Ik denk dat we heel voorzichtig moeten zijn en heel alert om voldoende brandpreventiemaatregelen te nemen om te voorkomen dat het aantal branden uitbreidt. De tijd dat branden een beheermaatregel was, is jammer genoeg al lang voorbij, toch in onze natuurgebieden.

De voorzitter: Het schriftelijke antwoord van de minister zal dan nog aan iedereen worden doorgestuurd.

De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Tinne Rombouts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het reactief afwegingskader voor watergebruik
– 3223 (2020-2021)**

**VRAAG OM UITLEG van Gwenny De Vroe aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het reactief afwegingskader voor prioritair watergebruik
– 3250 (2020-2021)**

**VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de resultaten van de studie naar de waterbalans
– 3426 (2020-2021)**

Voorzitter: de heer Bruno Tobback

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts (CD&V): Minister, de debatten die we al gevoerd hebben rond water zijn niet meer op één hand te tellen. Het is duidelijk dat er hier in dit parlement al verschillende debatten zijn geweest over water, watergebruik, water-voorraad, en omgekeerd: wat als er te veel water is, hoe moeten we daarmee omgaan?

We worden geconfronteerd met een aantal zaken waarvoor we hier in het parlement en in de regering een oplossing proberen te zoeken. Enerzijds zijn er de periodes van hevige regenval, waarbij het water niet in de bodem kan dringen en veel te snel afspoelt. Anderzijds zijn er ook langere periodes van droogte waar we ons aan moeten aanpassen.

We hebben er al verschillende keren naar gevraagd en over gedebatteerd, maar er zou een eerste versie van een reactief afwegingskader voor prioritair watergebruik zijn. Dat hebben we kunnen lezen in de pers. Dit afwegingskader moet beslissingnemers in tijden van waterschaarste ondersteunen om de juiste beslissingen te kunnen nemen. Het is geen afschakelplan zoals er bij elektriciteit bestaat, er staat niet in welke sector in welke volgorde afgeschakeld zal worden. Maar het reactief afwegingskader geeft anderzijds wel een richting aan voor wat de eventuele impacts zouden zijn, en op welke manier mogelijke afschakelingen of uitsluitingen op het terrein zouden kunnen gebeuren.

Nu, er wordt gesteld dat het afwegingskader ook nog niet helemaal af is. Voor of tijdens en na de zomer staan er ook nog een aantal aanvullingen te wachten om dat afwegingskader op een goede manier te kunnen laten functioneren. Minister, daarom heb ik toch een aantal vragen, aangezien wordt aangegeven dat dit instrument mogelijk vanaf deze zomer wordt ingezet om op basis daarvan beleidskeuzes te maken.

Het reactief afwegingskader is bedoeld als hulpmiddel voor beleidsmakers. Er wordt een overzicht geboden van mogelijke maatregelen, maar een goede beslissing is mede afhankelijk van de lokale situatie. Ik denk dat dat ook duidelijk mag zijn op het terrein. Kunnen beleidsmakers anders beslissen dan wat het kader specifiek vooropstelt voor de specifieke lokale situatie? Met andere woorden: welke vrijheid in het gebruik is er in dat kader voorzien?

Welke ondersteuning van beleidsmakers is voorzien om de interpretatie van de maatregelen uit het afwegingskader op een correcte manier toe te passen? Hoe wordt die ondersteuning aangereikt en voor wie zal het dashboard, dat nog in ontwikkeling is, toegankelijk zijn?

Er moet nog lokale, gebiedsspecifieke informatie toegevoegd worden om het model goed te laten werken. Welke afspraken zijn daarover gemaakt? Wie kan of mag welke informatie op welk moment nog toevoegen?

Minister, hoe ziet u de werking van het afwegingskader als een beleidsondersteunend document in de praktijk? Wat als er op basis van het huidige afwegingskader beslissingen worden genomen die eventueel schade tot gevolg hebben? Hoe wordt daarmee omgegaan, en is de overheid bereid om de kostprijs van eventuele schade die naar voren komt, misschien op zich te nemen?

Met welke zaken is nog geen rekening gehouden in het afwegingskader? Er wordt aangegeven dat er nog een aantal zaken ontbreken. Hoe, wanneer en door wie zal dat aangevuld worden?

Het reactief afwegingskader bevat maatregelen voor wanneer we ons in een situatie van droogte bevinden. De Blue Deal bevat maatregelen die moeten vermijden dat we in die situatie terechtkomen. Bij deze wil ik nog eens vragen naar de uitvoeringstabel van de Blue Deal. Kan die aan ons bezorgd worden en hoe is die afgestemd op het reactief afwegingskader?

Collega's, we hebben ondertussen moeten vaststellen dat we deze middag, na verschillende vraagstellingen, de uitvoeringstabel van de Blue Deal hebben doorgekregen. Minister, met mijn agendasetting was het niet meer mogelijk om dat voordien door te nemen, maar ik denk wel dat deze vraag overeind blijft: op welke manier is die uitvoeringstabel ook afgestemd op het reactief afwegingskader? Hoe gebeurt die wisselwerking met de informatie die we bijkomend hebben met het opstellen van het reactief afwegingskader? Hoe is dat op elkaar afgestemd?

De voorzitter: Mevrouw De Vroe heeft het woord.

Gweny De Vroe (Open Vld): Minister, ik zal mijn algemene inleiding wat skippen. Ik sluit mij uiteraard aan bij wat collega Rombouts heeft gezegd.

Het langverwachte afwegingskader werd onder leiding van de Vlaamse Milieu-maatschappij (VMM) voorgesteld aan het grote publiek in de vorm van een webinar. Dit kader zal nu op korte termijn ingang moeten vinden bij diegenen die het op het terrein zullen toepassen. Gezien de aanhoudende droogte van de afgelopen jaren lijkt een spoedige en kwalitatieve informatieoverdracht naar de gebruikers essentieel.

Minister, welke acties zult u daartoe ondernemen? Hoe zal de testfase in de zomer concreet in zijn werk gaan? Wat is de testperiode en op welke parameters zal er worden geëvalueerd?

Er is aangegeven dat het belangrijk is dat de interpretatie van de cijfers steeds gebeurt in samenwerking met experts op basis van en met aanvulling van lokale gebiedskennis. Hoe moet zich dat in de praktijk omzetten? Is er overal voldoende kennis aanwezig?

U geeft aan dat er zowel algemene als fijnmazigere, gebiedsspecifieke maatregelen zullen worden genomen. Hoe zult u garanderen dat er bij waterschaarste geen kakofonie zal plaatsvinden van de voorgestelde wateraanbodverruimende of watervraagbeperkende maatregelen die worden aangekondigd? Op welke manier zult u ervoor zorgen dat de lokale experts de juiste maatregelen nemen?

Na de zomer zal men het afwegingskader evalueren, bijsturen en verder uitwerken. Zo wil men toekomstgericht ook nog enkele zaken aan de waterbalans toevoegen met betrekking tot de waterkwaliteit, en ook de indirecte kosten van maatregelen

wil men in kaart brengen. Hoe ziet u het vervolgtraject van dit kader? Wat is hiervoor de voorziene timing?

Bij het afwegingskader werden een aantal principes besproken maar niet goedgekeurd. Zo zijn er geen 'essentiële sectoren' beschouwd vermits dit volgens het rapport een politieke keuze inhoudt. Acht u het noodzakelijk dat er in de toekomst wel nog zulke essentiële sectoren worden aangeduid? Op basis van welke objectieve informatie zou de keuze worden gemaakt?

Het rapport stelt ook dat de draagkracht van de sectoren en de economische kwetsbaarheid en schokbestendigheid niet in rekening werden gebracht omdat er hierover te weinig informatie is. Op welke manier kunnen we hier meer inzichten in verwerven om die sectoren extra te sensibiliseren?

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Professor Patrick Willems, waterbouwkundige aan de KU Leuven, leidde een studie naar de waterbalans in Vlaanderen. Er werd bekeken hoeveel water er Vlaanderen binnenkomt en hoeveel er gebruikt wordt. De waterbalans werd opgesteld ter voorbereiding van het afwegingskader voor maatregelen in geval van droogte of waterschaarste.

Uit de balans blijkt dat ongeveer de helft van het zoetwater in Vlaanderen uit neerslag komt. De andere helft stroomt langs de waterlopen Vlaanderen binnen. Van het totale aanbod stroomt maar liefst 63 procent weer weg, naar Nederland of in de Noordzee. De overige 37 procent wordt 'verbruikt'. Het meeste verdampt.

Volgens professor Willems houdt de meer dan 60 procent van ons water dat recht naar de zee stroomt een groot potentieel in. Hij zegt: "Stel dat we daar 10 of 15 procent van konden vasthouden, dan zouden veel van onze problemen bij droogte van de baan zijn."

Minister, hebt u deze zogenaamde waterbalans meegenomen in het afwegingskader voor tijden van acute droogte? Zo ja, welke impact heeft de studie gehad? Hoe staat u ten opzichte van de opmerking van professor Willems dat veel van onze droogteproblemen opgelost zouden zijn indien we 10 tot 15 procent van het water dat nu in de Noordzee vloeit, zouden kunnen vasthouden? Zult u in dit verband actie ondernemen om veel minder zoet water op deze manier verloren te laten gaan? Zal de studie naar de waterbalans in de toekomst worden herhaald?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Met het lang verwachte reactief afwegingskader prioritair watergebruik zetten we een grote stap vooruit. Voor het eerst werd de impact en dus ook de effectiviteit van de diverse maatregelen die men kan nemen in tijden van waterschaarste in kaart gebracht. Het kader biedt een wetenschappelijke ondersteuning voor beleidsmakers.

Het kader is een beslissingsondersteunend instrument, geen afschakelplan, en bestaat uit verschillende bouwstenen: een indicatorenkader dat voor zowat alle waterbehoefte sectoren aangeeft wanneer die sector te kampen krijgt met dreigende of effectieve waterschaarste, een waterbalans die inzicht geeft in het aanbod en verbruik van water in Vlaanderen op jaarbasis, maar ook tijdens specifieke droogteperiodes, en een inventaris van mogelijke maatregelen die in aanloop naar of tijdens een waterschaarste kunnen worden genomen.

Het gaat niet enkel om maatregelen om het waterverbruik te verminderen, maar ook om de waterbeschikbaarheid te vergroten. Aan elke maatregel zijn een

inschatting van de socio-economische en ecologische impact en de baten voor het watersysteem verbonden.

Het kader biedt dus wetenschappelijke ondersteuning. Uiteraard kunnen en moeten beslissingsnemers bij de afweging van maatregelen steeds rekening houden met aanvullende informatie zoals lokale gebiedskennis, informatie inzake waterkwaliteit en andere. Op basis daarvan kunnen zij hun beslissing gebiedsgericht verder onderbouwen en wanneer gewenst bijstellen.

Deze extra informatie wordt aangereikt binnen de droogteoverlegstructuren binnen de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW). Experten op zowel provinciaal als Vlaams niveau komen op geregelde tijdstippen samen om informatie uit te wisselen over de droogtetoestand en om af te stemmen over de nodige maatregelen. Zo wordt gewaakt over voldoende afstemming tussen de verschillende, al dan niet gebiedsspecifieke maatregelen en wordt gezorgd voor inbreng van voldoende lokale kennis.

Het kader is omvangrijk. Informatiedoorstroming en opleiding zijn dus belangrijk. Daarom worden de droogte-experten binnenkort uitgenodigd voor provinciale infosessies over de resultaten van de studie en het indicatoredashboard. Daarnaast is er deze zomer nog in begeleiding voorzien van het onderzoeksteam onder leiding van professor Willems dat het kader uitwerkte. Zo kunnen ook bijkomende scenario's eventueel worden doorgerekend en kunnen we het kader deze zomerperiode verder verfijnen.

Deze zomer zal vooral een proefzomer zijn. We gaan kijken of we het kader al dan niet moeten bijstellen. Na de zomerperiode is een evaluatie voorzien van welke indicatoren onder meer verder moeten worden verfijnd, en welke informatie er nog nodig is om de studieresultaten gebruiksvriendelijker te kunnen raadplegen.

Op basis van de evaluatie en rekening houdend met de aspecten die nog onvoldoende konden worden uitgewerkt in het eerste traject, zal in het najaar een vervolgetraject starten, waarbij nieuwe elementen in het kader worden verwerkt.

Het kader is dus een lerend instrument. Het eindrapport geeft dan ook aanbevelingen mee voor het vervolgetraject. Voorbeelden zijn de verfijningen aan de socio-economische impactanalyse, het verder uitdiepen van het principe van beloning voor wie reeds waterbesparende maatregelen nam, en het bepalen van bijkomende drempelwaarden en nieuwe indicatoren voor grondwaterafhankelijke natuur zoals veengebieden.

Mevrouw Rombouts, u vraagt ook naar een mogelijke vergoeding voor eventuele schade. Dat zat niet in de scope van deze oefening maar is wel een goed aandachtspunt. Zoals gezegd, is een van de openstaande onderzoeksvragen hoe we bedrijven die waterbesparende maatregelen nemen, kunnen belonen. Ik denk dus dat we vooral moeten stimuleren in de plaats van te betalen voor schade. Men kan natuurlijk altijd brede weersverzekeringen afsluiten, die schade door extreme weersomstandigheden, zoals droogte, dekken. Ik denk dat we vooral bedrijven die waterbesparende maatregelen nemen, moeten stimuleren en belonen.

Zoals collega Devroe aangaf, neemt het afwegingskader ook een aantal principes in rekening. Schade aan de volksgezondheid moet absoluut vermeden worden. Ook onomkeerbare schade moet maximaal vermeden worden. Dat is evident, denk ik. In het afwegingskader zijn vandaag nog geen essentiële sectoren gedefinieerd. Eenduidige, objectieve criteria om deze selectie te maken, zijn niet beschikbaar. Dit moet wat mij betreft dan ook meegenomen worden in de oefening die in het najaar zal lopen. Een gelijkaardige vraag rijst inzake de draagkracht van sectoren en de economische kwetsbaarheid.

Collega's, ik denk dat het duidelijk is dat we schade als gevolg van waterschaarste en droogte in de eerste plaats zoveel mogelijk moeten vermijden. Dat betekent dat we structureel moeten ingrijpen op de verschillende sporen van de Blue Deal die we vandaag allemaal aan het uitvoeren zijn. Zo zorgen we ervoor dat minder van ons zoet water rechtstreeks naar de zee vloeit, zoals professor Willems ook aangaf.

Het afwegingskader biedt ook een goede basis om de belangrijkste sectorale en/of gebiedsspecifieke knelpunten te detecteren die gelinkt zijn aan waterschaarste en de gevolgen van droogte. Dit maakt het mogelijk om te bepalen waar zich de grootste urgenties en opportuniteiten situeren.

Daarnaast zullen we ook de modellen en de indicatoren van het afwegingskader voor de Blue Deal kunnen inzetten. Het is de bedoeling om dit indicatorenkader voor de Blue Deal nog verder uit te bouwen om een beter zicht te krijgen op de impact van de proactieve maatregelen.

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts (CD&V): Dank u wel, minister, voor uw antwoord. Ik wil in dezen ook nog verwijzen naar een studie van de European Research Council (ERC) die ondertussen gepubliceerd werd en die heel duidelijk stelt dat er met de klimaatverandering en de droogte mogelijk kostenverschuivingen gepaard zullen gaan naar sectoren die getroffen zullen worden. Ik denk dat iedereen in deze commissie duidelijk erkent dat we echt moeten bekijken op welke manier we alles op alles kunnen inzetten inzake zuinig watergebruik en/of voorradig watergebruik en het ophouden van water. In die studie wordt ook benadrukt dat de directe kosten vaak wel in rekening worden gebracht, maar de indirecte kosten vaak niet.

In het eindrapport van het reactief afwegingskader wordt aangegeven dat de ketenbenadering nog niet doorgerkend zou zijn, terwijl dit belangrijke informatie is om de indirecte kosten, zeker als er ook maatregelen genomen worden, in beeld te brengen. Dus, minister, ik hoop dat dit ook heel duidelijk wordt meegegeven in de opleidingen die u voorziet: dat mogelijk daardoor de inschatting van een aantal maatregelen en de kosten die daaraan verbonden zijn of de impact daarvan, momenteel op een aantal vlakken onderschat worden.

Minister, u geeft aan dat er een opleiding zal worden voorzien voor de droogte-managers op dit vlak. Ik denk dat zij inderdaad belangrijke personen zijn om mee te hebben in dit verhaal. Vermits er ook verwacht wordt dat er lokale informatie wordt meegegeven, denk ik dat het belangrijk is om die terreinkennis ook effectief in het systeem te krijgen. Het lijkt me ook heel belangrijk dat zij een heel goede kennis hebben van het systeem. Ik denk dat ze betrokken moeten kunnen worden bij de opleidingen om het systeem en de input op een zo nauwkeurig mogelijke manier te voorzien.

Minister, u geeft aan dat er inderdaad een evaluatie zal gebeuren. In het najaar plant u de verdere doorrekeningen. Mijn vraag is heel concreet, minister: wordt de ketenbenadering waarnaar u daarnet verwees, meegenomen in het traject in het najaar?

De beloning van diegenen die waterbesparende maatregelen nemen, is heel positief. Dat neemt echter de vraag niet weg hoe we moeten omgaan met schade die zou optreden bij een beleidsmatig optreden. U verwijst naar eventuele brede weersverzekeringen. Het is heel moeilijk om een beleidsmatige keuze mee te laten verzekeren. En wat gebeurt er als de verzekering de situatie niet erkent als een droogte? Dat zijn heikele punten. Het is niet zo evident om dat in een verzekering op te nemen.

De voorzitter: Kunt u afronden alstublieft?

Tinne Rombouts (CD&V): Uiteraard, voorzitter, ik was het aan het afronden. Als u me had laten uitspreken, dan was ik al klaar.

Ik heb begrepen dat het momenteel geen aandachtspunt is. Daarom vraag ik om dat element zeker mee te nemen in de nadere evaluatie en besprekingen.

De voorzitter: Dank voor de snelle afronding.

Mevrouw De Vroe heeft het woord.

Gweny De Vroe (Open Vld): Minister, ik dank u vooreerst voor uw uitgebreide antwoord. We hebben het al veel gehad over deze thematiek. Er is ook een hoorzitting over geweest. We hebben een duidelijke stand van zaken gekregen over de acties en de projecten van de Blue Deal. We zien dat er niet alleen serieuze investeringen zijn gepland, maar dat er ook al heel wat zijn uitgevoerd. Dat is een heel goede zaak. We weten dat er heel wat werk aan de winkel is. Ik vind het ook positief dat de stand van zaken ook aan de commissie in een halfjaarlijks of jaarlijks rapport wordt meegegeven zodat we dat goed mee kunnen opvolgen.

Wat betreft de antwoorden op mijn vragen en op die van de collega's, minister, vind ik het ook zeer goed dat er een testfase is en dat er na de zomer een evaluatie komt. Daar kijk ik echt naar uit. We mogen allemaal blij zijn met de buien, ook al zullen velen dat niet graag horen. Het wisselvallige weer van de laatste tijd is een positieve zaak om de grondwaterstanden te verbeteren. Dat heeft ook de woordvoester van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) de afgelopen dagen gezegd. Al zal het allicht niet voldoende zijn om de droogte tegen te gaan.

Ik ben een heel grote voorstander van het stimulerende beleid waar u naar verwees. Het is beter om mensen te stimuleren, te belonen en effectief aan te moedigen om duurzamer gebruik te maken van het water. Ook wat betreft de kennis is het een goede zaak dat er extra opleidingen zullen worden gegeven. Dat is heel belangrijk want de keuzes die zullen moeten worden gemaakt als de waterafvoer zal worden afgesloten – laten we hopen dat het niet zal gebeuren – hebben heel grote gevolgen, ook voor bepaalde sectoren. Het is heel belangrijk dat het kader goed gekend is en dat er voldoende kennis is om de beslissingen op een goede, grondige en weloverwogen manier te kunnen nemen.

Ik heb het graag nog even over het communicatieve aspect, minister. Als we zien hoe de communicatie de voorbije jaren soms gelopen is, is er op dat vlak zeker werk aan de winkel. Hoe zult u een wirwar van berichten bij droogte en bij afsluitingen vermijden? We moeten ervoor zorgen dat de gemeenten, de provincies, de Vlaamse overheid en andere actoren op dat vlak goed op elkaar zijn afgestemd. Daar heb ik niet echt iets over gehoord.

Daar wil ik toch graag nog eens extra uw aandacht op vestigen omdat ik echt wel denk dat goed moet worden uitgelegd waarom die keuze wordt gemaakt om die sector bijvoorbeeld af te sluiten. Ik denk dat het belangrijk is om bepaalde sectoren daar goed bij te betrekken.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Ik heb volgens mij geen enkel antwoord gekregen op mijn vragen. Ik zal me beperken tot de hamvraag. Wanneer 60 procent van het water dat wij gratis binnengestroomd krijgen, echt naar de zee stroomt – professor Willems geeft aan dat als we daar 10 tot 15 procent van kunnen vasthouden, veel van onze problemen bij droogte van de baan zouden zijn – is mijn vraag aan de minister of zij daar rekening mee houdt en desgevallend

actie onderneemt om dat gratis water niet allemaal naar de zee te laten stromen maar daar inderdaad 10 tot 15 procent van vast te houden om de droogte-problematiek de baas te kunnen.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, ik dank u voor uw uitvoerig antwoord. Het reactief afwegingskader is er en is superinteressant. Het gaat over een gamma aan maatregelen om de waterbeschikbaarheid te kunnen garanderen in periodes van droogte maar het focust zich vooral op de beschikbaarheid van oppervlaktewater. De maatregelen om de grondwatertafel op peil te houden, zijn relatief beperkt. En zoals u weet, heeft een verlaging van de grondwatertafel een directe impact op natte natuur en veengebieden.

Minister, wanneer u na deze testperiode evalueert, zult u op termijn dan ook meer maatregelen uitwerken in dat reactief afwegingskader om ook die grondwatertafel en de waterbeschikbaarheid die daardoor wordt gegarandeerd, in stand te houden? Zult u dat opnemen in de evaluatie en daar maatregelen voor ontwikkelen?

De voorzitter: Mevrouw De Coninck heeft het woord.

Inez De Coninck (N-VA): Collega's, zoals jullie weten, kom ik graag tussen bij vragen over water en droogte bij afwezigheid van mijn goede collega.

Ik sluit me aan bij de inleiding van collega Schauvliege. Het reactief afwegingskader watergebruik is inderdaad een goed instrument. Het is goed dat dat er is. Het is beleidsondersteunend, zoals de minister in haar antwoord zei. Maar in alle vragen in verband met water en droogte komt ook weer het belang van die Blue Deal naar boven. Die Blue Deal is een structurele aanpak en werkt op verschillende sporen om droogte te vermijden en het kostbare goed van water te beschermen. Minister, mijn vraag heeft betrekking op de link tussen beide, het reactief afwegingskader en de Blue Deal. Kunt u laten opvolgen in hoeverre acties die u plant in het kader van de Blue Deal een impact hebben op de toepassing van het reactief afwegingskader?

De voorzitter: De heer Pieters heeft het woord.

Leo Pieters (Vlaams Belang): Ik sluit me aan bij wat collega Van Rooy aangaf. We kunnen natuurlijk proberen het water dat we binnenkrijgen zo efficiënt mogelijk en met een groot rendement te verbruiken. Maar zoals we ook waterverdragen hebben met Nederland, dat wil zeggen Vlaanderen met Nederland, zouden naar analogie daarmee ook andere verdragen kunnen worden gesloten. Ik heb dat ook tijdens de hoorzittingen aangegeven en professor Willems was daar wel voor te vinden. Dat moet echter politiek worden afgehandeld. Minister, in welke mate bent u daarmee bezig? Zit het in de planning om ook waterverdragen met Wallonië en Frankrijk af te sluiten? Er komt wel veel regelwater door de rivieren naar Vlaanderen maar in tijden van droogte wordt dat ook beperkt.

In welke mate zijn wij verzekerd van een bepaald debiet in periodes van droogte?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Mevrouw Rombouts, ik wil onderstrepen dat die ketenbenadering ook wordt meegenomen. Wat betreft de indirecte kosten: iedereen is zich daar ook van bewust, ook de stakeholders. Meer dan 130 betrokkenen hebben ook die vraag gekregen om in de loop van deze zomer voldoende informatie te bezorgen, zodat we de instrumenten ook kunnen verfijnen. Ook lokale experts worden meegenomen in de trajecten, bijvoorbeeld als het gaat over de bekkenbesturen. De eventuele schade zat niet in de scope van deze oefening. Voor alle

duidelijkheid: in het geval van captatieverbod was het ook niet dat de overheid een bepaalde schade betaalde. Maar we nemen dat mee in de onderzoeksvraag. Ik ga mij er nu niet toe verbinden dat we allerlei schade moeten gaan vergoeden enzovoort. Dat zou te gek voor woorden zijn, denk ik.

Collega Van Rooy, ik denk dat u het debat rond de Blue Deal niet hebt gevolgd, en het feit dat wij nu enorm aan het investeren zijn en ervoor zorgen dat water kan infiltreren in de grond. Want daar gaat eigenlijk heel het probleem van de droogte over, en ook de Blue Deal. Dat is proactief. Dat is wat we doen met het aanmaken van natte natuur, water ruimte geven in Vlaanderen, bufferbekkens, infiltratiebekkens en noem maar op. Daar zijn we sinds vorig jaar heel druk mee bezig. Ik ben daar dus niet op ingegaan, omdat ik dacht dat dat voor iedereen wel al bekend was. Dat is trouwens ook wat we moeten doen van professor Willems om water bij te houden en ervoor te zorgen dat het niet naar de zee gaat. Daarom doen we dat ook volle bak sinds vorig jaar.

De Blue Deal is veeleer proactief, het afwegingskader is inderdaad veeleer reactief. Ik hoop natuurlijk dat we dat minimaal zullen moeten gebruiken, maar ik denk dat het goed is dat die oefening is gemaakt en dat er nu een kader en handvatten zijn, die ook wetenschappelijk onderbouwd zijn. Dit jaar is de proefperiode. In de zomer gaan we kijken hoe dat op het terrein wordt ervaren en waar we moeten bijstellen en waar niet. Dat is ook logisch, denk ik.

We maken ook afspraken over het debiet met Wallonië en Frankrijk, en over watervverdeling richting de Schelde en de Leie. Die afspraken worden wel degelijk gemaakt.

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts (CD&V): Bedankt, minister, voor de bijkomende antwoorden.

Ik denk, collega's, dat we allen uitkijken naar de evaluatie en het verloop van heel dit traject deze zomer. Laat ons hopen dat het eigenlijk niet nodig is en dat we voldoende water beschikbaar hebben. Ook wat betreft de bijkomende informatie die verzameld wordt om het reactieve afwegingskader verder aan te vullen, zullen we dit zeker met verdere interesse opvolgen.

Wat betreft de oefening rond eventuele schadevergoedingen, minister, gaat het mij ook helemaal niet over de nodige fantasieën die we daarrond kunnen creëren. Er worden natuurlijk wel een aantal mogelijke beleidsmatige ingrepen voorzien, dus ik denk dat het wel interessant is om die oefening mee te nemen. Maar ik heb begrepen dat u daar positief tegenover staat.

Voorkomen is nog altijd sterker dan reactief te moeten reageren. Uw Blue Deal is daar een belangrijk element in, vandaar ook mijn vraag naar de uitvoeringstabel. Ik heb ook begrepen dat de informatie, de kennis en de wetenschappelijke gegevens die we nu verzamelen bij het reactieve afwegingskader, mogelijk nog interessante informatie kunnen opleveren om eventueel nog bijstellingen te doen in de Blue Deal en de uitvoeringstabel. Ook dat zullen we verder opvolgen, want ik denk dat het belangrijk is om ook daar de juiste prioriteiten te kunnen leggen. Wordt vervolgd. We kijken uit naar de verdere discussies hieromtrent.

De voorzitter: Mevrouw De Vroe heeft het woord.

Gweny De Vroe (Open Vld): Minister, ik dank u voor uw extra antwoorden. Ik kijk ook uit naar de verdere uitrol van de Blue Deal, de verdere uitrol van het reactief kader, de verdere uitrol van de evaluatie en het tussentijdse rapport en naar de realisaties van de Blue Deal. Laat ons met zijn allen hopen dat dit kader niet gebruikt moet worden, maar het is goed dat het er is. Laat ons hopen dat het

niet al te droog wordt dit jaar, dat we het niet nodig hebben en dat we mensen niet van water dienen af te sluiten.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): De Blue Deal is blijkbaar de nieuwe toverterm, maar als ik een simpele vraag stel over de connectie tussen de vaststelling van professor Willems, de cijfers die hij noemt en de Blue Deal, dan moet ik het doen met een non-antwoord. Ik neem daar akte van.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.